

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार

भिक्षुणी धम्मवती

फोन: ४२५९४६६

सम्पादक

भिक्षुणी वीर्यवती

फोन: ४२५९४६६

सम्पादन सहयोगी

भिक्षुणी शुभवती

व्यवस्थापकहरू

चिनीकाजी महर्जन

फोन: ९८४१२५२६६२

ज्ञानेन्द्र महर्जन

फोन: ४२७५३७७, ९८४१३६६५९४

ध्रुवरत्न स्थापित

फोन: ९८४१२६३३५५

सह-व्यवस्थापक

इन्द्रमान महर्जन

फोन: ९८४१४३४५७२

कार्यालय

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

धर्मकीर्ति विहार

श्रीघः टोल

पोष्ट बक्स नं. ४९९२, काठमाडौं

फोन: ४२५९४६६

बुद्ध सम्बत् २५६२

नेपाल सम्बत् १९३९

इस्वी सम्बत् २०१९

बिक्रम सम्बत् २०७६

विशेष सदस्य रु. २०००/-
वा सो भन्दा बढी
वार्षिक रु. १००/-
यस अङ्को रु. १०/-

धर्मकीर्ति

(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI

A Buddhist Monthly

17th JUNE 2019

वर्ष- ३७

अङ्क- २

ज्या: पुनिह

असार २०७६

प्रमादवस (पञ्चकाम सुखमा भुली बेहोशी बन्ने व्यक्तिहरू) परस्त्री गमन गर्ने व्यक्तिको गति चार प्रकारले बन्छन् -

- अपुण्य लाभ हुनेछ ।
- सुखपूर्वक सुत्न सक्दैन ।
- अरुले निन्दा गर्नेछन् ।
- नर्करूपी दुःख भोग गर्नुपर्नेछ ।

यसको साथै अपुण्य लाभ भई दुर्गतीमा पतन हुनेछ । आफ्नो कुकर्मको कारणले डराइरहुनु पर्ने अवस्थामा परिरहेका यस्ता व्यक्तिलाई भन्नु भन्नु डराइरहुनु नै पर्ने स्थिति सृजना हुन थाल्छन् । स्त्रीहरूसंग अल्परति हुने स्थिति सृजना हुन थाल्छ । राज्यबाट ठूलूला भय आउने छ । त्यसैले मानिसहरूले परस्त्री गमन नगर्नु राम्रो ।

लुम्बिनी विकासका अभियन्ता उ थान्त

आजभन्दा पाँच दशक पहिला संयुक्त राष्ट्रसंघ (यु.एन.) का तत्कालिन महासचिव उ थान्तले राजा महेन्द्रको निमन्त्रणामा लुम्बिनीमा तीर्थाटन गर्नुभयो । सन् १९६७ मा न्यू योर्क स्थित संयुक्त राष्ट्रसंघ सचिवालय फर्के लगत्तै लुम्बिनी विकासको लागि उहाँकै सक्रियतामा संयुक्त राष्ट्र संघका १६ मुलुकहरू सम्मिलित भएको अन्तर्राष्ट्रिय समिति गठन गरियो । यसरी उहाँले लुम्बिनीको विकास कार्यमा चासो देखाउनुभयो ।

सन् १९७० मा जापानिज वास्तुविद् केन्जो टाँगे सहित लुम्बिनी विकास गुरुयोजना बनाउन उ थान्तले मुख्य भूमिका निर्वाह गर्नुभयो । उहाँले लुम्बिनीलाई विश्वशान्ति पर्यावरण संरक्षण र विकासको प्रतिक बनाउन चाहनु भयो । आजको लुम्बिनी भ्रमणलाई जीवनकै महत्वपूर्ण भ्रमणको रूपमा लिनुहुँदै उहाँले लुम्बिनी विकासको लागि गर्नुभएको योगदानलाई बुझी उहाँलाई लुम्बिनी विकासको लागि अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग भित्र्याउने प्रमुख व्यक्तिको रूपमा लिइन्छ । त्यसैले होला उहाँको योगदानलाई कदर गर्दै लुम्बिनी विकास कोष तथा लुम्बिनी होटल एशोसियसनको पहलमा लुम्बिनीमा उहाँको सालिक स्थापना गरियो । उक्त सालिक उथान्तकै नाती थान्त मिन्ट यु ले अनावरण गर्नुभएको समाचार छ ।

भगवान् बुद्धले मंगल सूत्रमा भन्नुभएको छ, —

“पूजा च पूजनेययानं एतं मंगल मुत्तमं”

अर्थात्- पूजा गर्न योग्य व्यक्तिहरूलाई पूजा गर्नु, कदर गर्नु, आदर गर्नु मंगल कार्य हो ।

हुनत सालिक राखेर उहाँको गुणगान गर्दैमा मात्र साँचो अर्थमा पूजा सम्पन्न हुँदैन ।

केन्जो टाँगेले तयार पारेको लुम्बिनी विकास गुरु योजना पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन जब हुनेछ, तब मात्र उत्थान्त प्रतिको पूजा सार्थक हुनेछ ।

सन् १९७८ मा स्वीकृत भएको उक्त गुरुयोजना योजनाबद्ध र व्यवस्थित तवरले दीर्घकाल सम्मको हितलाई मध्य नजर राखी बनाइएको थियो । वास्तुवेत्ता प्रा. केन्जो टाँगेले तयार पार्नुभएको उक्त गुरु योजना अनुसार विकास कार्य केही मात्रामा पूरा भएपनि अन्य धेरै योजनाहरू पूरा हुन बाँकी नै छन् ।

२५६३ औं बुद्ध जयन्तीको उपलक्ष्यमा लुम्बिनीमा सञ्चालित कार्यक्रममा मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुँदै सम्माननिय राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले लुम्बिनी विकास गुरुयोजना लुम्बिनी

विकासको मेरुदण्ड रहेकोले यसलाई सकेसम्म छिटो कार्यान्वयन गर्नुपर्ने विषयमा सरकारको ध्यानाकर्षण गर्नुभयो ।

यही क्रममा राष्ट्रपतिले लुम्बिनी तिलौराकोट, रामग्राम र देवदहस्थित बुद्धसंग सम्बन्धित स्थल समेटेर पर्यटकीय “बुद्ध परिपथ” निर्माण गर्न सकिने विषयमा पनि विचार व्यक्त गर्नुभयो ।

भैरहवामा निर्माणधीन गौतमबुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको काम यथासिघ्र सम्पन्न गर्ने । लुम्बिनी विश्वविद्यालयलाई विश्वस्तरको शैक्षिक केन्द्रको रूपमा विकास गर्दै शैक्षिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने समेत सुझाव व्यक्त गर्नुभयो ।

समारोहलाई सम्बोधन गर्नुहुँदै कार्यक्रममा सम्माननिय प्रधानमन्त्री के.पी. शर्मा ओलीले बुद्ध जयन्तीकै सन्दर्भमा संयुक्त राष्ट्र संघले घोषणा गरी विश्वभर मनाइने “वैशाख डे” नेपालमा पनि मनाउने घोषणा गर्दै लुम्बिनी विकासका लागि ४९ वर्ष अघि संयुक्त राष्ट्र संघको पहलमा गठन भएको अन्तर्राष्ट्रिय समिति व्युत्ताउने र त्यसलाई सक्रिय बनाई लुम्बिनी विकासमा अन्तर्राष्ट्रिय जगतको सहयोग जुटाउने बताउनु भयो ।

प्रधानमन्त्रीबाट व्यक्त गरिएका अन्य प्रतिबद्धताहरूको केही सूचीहरू —

- कपिलवस्तु र नवलपरासीको बुद्ध स्थलहरूको विकासमा विशेष ध्यान दिने ।
- कपिलवस्तुका बुद्ध स्थलहरूको विकास र प्रवर्द्धनका लागि योजना ल्याइने ।
- लुम्बिनीसंग अन्य बुद्ध स्थलहरू समेटेर पर्यटकीय सफा, स्वरूप हराभरा, पवित्र पुण्यभूमी, ज्ञानभूमी र ध्यानभूमी बनाउने ।
- लुम्बिनीलाई लुम्बिनीकै रूपमा विकास गर्न लुम्बिनी परिसरमा रहेका सिसौका रुख, फलफूलका रुखले विस्थापन गर्ने सरकारी योजना रहेको आदि आदि ।

बुद्ध जयन्तीका अवसरमा गरिने यी प्रणहरू प्रणमा मात्र सीमित नभई कार्यान्वयनमा पनि अगाडि बढ्न सके मात्र लुम्बिनी गुरुयोजनाले सार्थकता पाउने कुरा त सर्वविदितै छ । आशा छ बुद्ध जयन्ति जस्तो पावन दिनमा गरिएका प्रणहरू खेर जाँदैन होला । राम्रा राम्रा प्रणहरू सपना होइन, विपनाको रूपमा साकार भई लुम्बिनी गुरुयोजना याथासिघ्र पूरा भएको देख्न र सुन्न पावस् । अनि मात्र उ थान्तको सपना पनि सार्थक भई उहाँको सालिक राखेको कार्यले अझ बढि सार्थकता प्राप्त गर्नेछ ।

लेडी सयादो

📖 सत्य नारायण गोयन्का

पन्ध्र वर्षको उमेरमा उनका आमा-बुबाको इच्छा अनुसार सयादो उ नन्द कै अधिनमा श्रामणेर बने र उनको नाम “त्राण धज” राखियो । जस्को अर्थ ज्ञान अथवा प्रज्ञाको भण्डा हुन्छ ।

त्राण धजले सयादो उ नन्दको सानिध्यमा रहेर पालि व्याकरण तथा अभिधर्मको अध्ययन गरे । उहाँ १८ वर्षको हुँदा श्रामणेर जीवन त्यागेर गृहस्थ जीवनमा फर्किनु भयो । आफ्नो त्रिपिटकको पढाईबाट असन्तुष्ट भएर उनले भिक्षु जीवन त्यागेका थिए । छः महिना पछि एकजना अर्को आचार्य भिक्षु मिङ्ग टिन सयादोले आफ्नो शैक्षिक अध्ययन गर्ने कार्यलाई अघि बढाउन भिक्षु बन्न सल्लाह दिनुभयो । कुसाग्र बुद्धी भएका माउङ्ग ताट खाउङ्गले उनको सल्लाहलाई सहर्ष स्वीकार गरेर पुनः श्रामणेर बने त्यस पछि कहिल्यै पनि भिक्षुत्व त्याग्नु भएन । आफ्ना गुरुहरूको स्नेह र करुणाको कारण पुनः श्रामणेर भएर वेद ग्रन्थको अध्ययन गर्न पाएकोमा उनी गुरुहरू प्रति कृतज्ञ थिए । सयादो उ गन्धमाको सानिध्यमा रहेर आठ महिना भित्रमा वेद अध्ययन गर्न सिध्याए । यस अवधिमा उनले बर्मी भाषामा धेरै कविताहरू, पालि भाषाका दोहाहरू, पालि-वर्मी व्याकरणहरूको श्रृजना गरे ।

भदन्त लेडि सयादोको जन्म सन् १८४६ मा स्वेवो जिल्लाको सेङ्ग-पिन-खी गाउँमा भएको थियो । हाल स्वेवो जिल्ला उत्तर वर्माको मोनिवा प्रान्त अन्तरगत पर्दछ । पिता उ टुन था र माता दो खेनेको कोखबाट उनको जन्म भएको थियो । उहाँहरूको पहिलो छोरोको वाल्यावस्थामा नै मृत्यु भएकोले यिनको नाम “माउङ्ग ताट खाउङ्ग” (Maung Tat Khaung) राखियो । बर्मी भाषामा ‘माउङ्ग’ वालकलाई सम्बोधन गर्न प्रयोग गरिन्छ । ‘ताट’ को अर्थ ‘माथि तिर उक्लेको’ भन्ने हुन्छ र ‘खाउङ्ग’ को अर्थ ‘छाना’ अथवा ‘टुप्पो’ हुन्छ । अतः उनको नाम सरी उनका काम पनि पछि उक्लिनै गए ।

बीस वर्षको उमेर पुग्दा सन् १८६६ मा सयादो उ नन्द कै सानिध्यमा उपसम्पदा-ग्रहण गरे र १९६७ मा वर्षावास शुरू हुनु केही दिन अगाडि भिक्षु त्राण धजले आफ्नो गुरु र आफू हुर्केको गाउँ मोनिवा छोडेर माण्डलेको साडक्योङ्ग टेकमा अध्ययन गर्नको लागि प्रस्थान गरे । राजा मिनडोन (सन् १८५३-१९०३) ले माण्डलेमा राजधानी स्थापना गर्दा सडक्योङ्ग टेक (Sankyaung Taik) बनाएर बुद्ध शासन चिरस्थायी गर्न सयादोलाई दान दिएका थिए ।

वर्मी परम्परा अनुसार उनको शैक्षिक प्रारम्भ दश वर्षको उमेरमा गाउँको एउटा बौद्ध विहारबाट भयो । त्यहाँ उनले विहारको प्रमुख सयादो उ नन्द संग बर्मी भाषा, पालि भाषा, लोकनिति, धर्मनिति, एघारवटा परित्त सुत्त आदि पढ्न सिके । यस्ता स्कूलको पठन-पाठनले वर्मा देशको शैक्षिक अवस्था निककै उच्च हुन पुगेको थियो ।

त्यस समय राजा मिनडोनले माण्डलेमा चारसय भन्दा बढी विहारहरू बनाएका थिए । त्यस समय प्रत्येक विहारमा दुई-दुई हजार भिक्षुहरू बस्दथे । यो समय बुद्ध शासनमा रही परिर्यति र पटिपट्टि अध्ययन गर्नेहरूको अधिक संख्या भएको समय थियो । भिक्षु त्राण धजले त्यहाँ अध्ययन गरिरहँदा माण्डलेमा अस्सी हजार भन्दा

बढी भिक्षुहरू थिए । त्यहाँ दश वर्ष बसेर उनले सम्पूर्ण त्रिपिटक, अष्टकथा र टिकाको विस्तृत गरे । भिक्षुहरूको नियम विनयका २२७ सुत्तहरूको समूहगानमा भिक्षु जाणधजले नेतृत्व गर्नु हुन्थ्यो, जुन अति स्पष्ट र रसिलो हुन्थ्यो ।

सन् १८७१ मा पाँचौँ संगायन वर्माको माण्डले राज भवनमा भएको थियो । राजा मिनडोनको सहयोगमा भएको यस संगायनको अध्यक्षता भदन्त जगरा सयादो, भदन्त नरिन्दा सयादो र भदन्त सुमंगल सयादोले गर्नु भएको थियो । यस संगायनमा विभिन्न राष्ट्रहरूबाट करीब ६०० जना भिक्षुहरू सहभागी भएका थिए ।

पाँचौँ संगायनमा त्रिपिटकका सारा ग्रन्थहरू भिक्षुहरूद्वारा पाठ गरिएको थियो । संगायनमा सहभागी भएका भिक्षुहरूलाई विभिन्न समूहमा विभाजन गरी पाठ गराइएको थियो । सेन्टक्याउङ्ग टेकका भिक्षुहरूले विनय पिटक, सालिनक्याउङ्ग टेकका भिक्षुहरूले सुत्त पिटक पाठ गरेका थिए । यस वृहत संघायनमा भिक्षु जाण धजले अभिधर्मको कथावत्थु पाठ गरेका थिए । उनको यस कार्यको प्रशंसा व्यक्त गर्दै भिक्षु संघ, राजा मिनडोन तथा जनमानसले उनलाई सम्मानित गरेका थिए । यस पाचौँ संघायन पछि शुद्ध गरिएका त्रिपिटकका ७२९ सुत्रहरूलाई मार्वलका स्लायबमा कुँडेर माण्डलेको कुवोडो पागोडोमा राखिएको थियो, जुन अध्यापी सुरक्षित छन् ।

सांख्यौङ्ग टेकमा रहनु हुँदा भिक्षु जाण धजले आफ्नो अध्ययनलाई यथावत कायम गरिराखेका थिए । उहाँले त्यहाँ त्रिपिटकका सम्पूर्ण ग्रन्थहरू, कथावत्थु, टिका-अनु टिकाहरू गहन अध्ययन गर्नु भयो । उहाँले समय-समयमा आफ्ना २००० सहपाठी बिचमा अभिधर्मको विषयमा प्रवचन दिनु हुन्थ्यो । उहाँ अभिधर्म तथा पालि व्याकरण सिकाउन निकै प्रखर हुनु हुन्थ्यो । उहाँ त्यस समय सम्मका गन्यमान्य भिक्षुहरू मध्ये एक जना मानिन्थे । पाचौँ संघायनमा उहाँले गर्नु भएको अभिधर्मको पाठ र उहाँ उपसम्पदा भएको दश वर्ष भएको उपलक्षमा सन् १८७७ मा उहाँलाई ससन्मानित गरेर राजा द्वारा “पठम-सच्च” नामक उपाधिबाट विभूषित गरिएको थियो ।

भिक्षु जाणधज सांख्यौङ्ग टेकमा करिब सोह्र वर्ष बस्नुभयो । एक पटक सांख्यौङ्ग टेकका सयादोले दुई हजार

जना भिक्षुहरू सामू बुद्ध, प्रत्येक बुद्ध तथा श्रावकहरूका पारमीका बारेमा बीस वटा प्रश्न गरेका थिए । भिक्षु जाणधजले ती प्रश्नहरूको उत्तर सन्तोषजनक रूपमा दिएर सयादो तथा अन्य भिक्षुहरूलाई मुग्ध पारेका थिए । ती उत्तरलाई सम्पादन गरी उनले पछि, “पारमी दीपनी (The Manual of Perfection)” नामक पुस्तक निकाले ।

प्रत्येक उपोसथका दिनमा ऊ जाणधज, ऊ ल्हाईङ्ग कहाँ भेट्न जानु हुन्थ्यो । उहाँ त्यस प्रान्तका मन्त्री हुन्नुहुन्थ्यो । उनी विभिन्न विषयका विज्ञ हुनुका साथै एक लेखकको रूपमा पनि प्रसिद्ध हुनुहुन्थ्यो । ऊ जाणधजले उहाँ संग धेरै समय बिताउनु भयो र लोकिय तथा लोकोत्तरका विषयमा थुप्रै प्रवचन सुन्ने, वाद विवाद गरी ज्ञान हासिल गर्ने मौका पाउनु भयो । एक समय स्वे ये सउङ्ग सयादोले मन आउङ्ग सयादोलाई निगम गाथा पालिबाट म्यानमारको भाषामा उठागर्न अह्वाउनु भयो । आउङ्ग सायादोले यो कार्य सांख्यौङ्ग सयादोलाई सुम्पियो फेरि सांख्यौङ्ग सयादोले ऊ जाणधजलाई यो काम जिम्मा लगाउनु भयो । ती सुत्रहरू बुझ्न र त्यसलाई उठा गर्नु सजिलो कार्य थिएन । तर ऊ जाणधजले यसलाई सरल भाषामा स्पष्ट अनुवाद गर्नुभयो यस उत्कृष्ट कार्यले सयादो एकदम प्रसन्न हुनु भयो ।

त्यस समय अभिधर्म पढ्ने विद्यार्थीहरूका लागि पुस्तकको समस्या थियो । सिंहली भाषामा भदन्त सुमंगलसामीद्वारा लेखेको अभिधम्मत्थ विभावनी टिका मात्रै थिए जस्मा थुप्रै त्रुटीहरू पाइन्थ्यो । त्यही पुस्तकबाट नै म्यानमारमा पालि ग्रामर पढाइन्थ्यो । यस समस्याको बारेमा सुईको पाउने वित्तिकै ऊ जाणधजले अभिधर्मको टिका र पालि भाषाका नयाँ व्याकरण लेख्नु भयो ।

सन् १८७९ मा राजा मिनडोनका पुत्रले राज्य भार सम्हाल्नु भयो । उनको शासनको तीन वर्ष पछि माण्डलेको राजधानी सांख्यौङ्ग टेकको राज भवनमा ठूलो आगलागी भयो । जस्मा ऊ जाण धजले आफ्ना थुप्रै पुस्तकहरू, लेखहरू, नोटहरू गुमाउनु पर्यो । उहाँले सोह्र वर्ष सांख्यौङ्ग टेकमा बिताउनु भयो । जसमध्ये नौ वर्ष विद्यार्थीको रूपमा र सात वर्ष गुरुको रूपमा बिताउनु भयो । त्यहाँ बस्नु हुँदा संघको सेवागर्ने ठूलो मौका पाउनु भयो । उहाँ प्रत्येक सौचालय सफा गर्ने, खाने पानी भर्ने,

सौचालयमा पानी भर्ने, भिक्षुहरूलाई नुहाउने पानी भर्ने गर्नुहुन्थ्यो । प्रत्येक दिन पूरा विहार बढार्नु हुन्थ्यो । त्यस आगलागी पछि उहाँ सांख्यौङ्ग तेक छोडेर फेरि मोनिवा जानुभयो ।

मोनिवामा उहाँले केहि वर्षावास बिताउनु भयो । एक समय वर्षावासको अन्तिम समयमा उहाँ विहार त्यागेर जंगल पस्नु भयो । केहि दिन पछि जंगलको माझ एउटा रूखमुनी केवल एकजोरचीवरको सहारामा बसीरहेको भेट्टाए । यस जंगलको नाम लेडि थियो । घना फारले ढाकिएको यस जंगलमा थुप्रै जंगली जनावर तथा चराचुरुङ्गी पाइन्थ्यो । केही गाउँलेहरूले जंगलको बाहिरी भाग फाँडेर खेती योग्य बनाएका थिए । म्यानमारको भाषामा 'ले' को अर्थ खेत हुन्छ र 'टि' अथवा 'डि' को अर्थ खोजिएको भन्ने हुन्छ र 'टाव' भनेको जंगल हो । यसरी यस नयाँ भूभागको नामाकरण "लेटिटाव" अर्थात् खोजिएको खेतीयोग्य जंगल भन्ने हुन्छ । पछि यसको नाम बदलिदै लेडि टावया हुन गयो ।

सयाको अर्थ वर्मी भाषामा गुरू अथवा शिक्षक भन्ने हुन्छ 'दो' वा 'टो' को अर्थ ठूलो वा पूजनीय भन्ने हुन्छ । सयादो यस जंगलको मध्य भागमा बस्नु हुन्थ्यो, जहाँ बसेर ध्यान भावना गर्नु हुन्थ्यो । उहाँले पछि छुट्टा-छुट्टै भावना गर्ने विहार र पढ्ने विहारको स्थापना गर्नु भयो । यस ठाउँको नामबाट उहाँको नाम पनि "लेडी सयादो" र "लेडि विहार" को नामबाट प्रख्यात हुन गयो ।

त्यस समयमा उहाँले गाई र गोरूको मासु नखानको लागि ग्रहस्थहरूलाई पढाउनु भयो । गोरू जस्ले हाम्रो खेत जोतेर हाम्रो परिवारको लागि खाना दिन्छ, त्यो बाबु जस्तै हो । त्यस्तै गाईले हाम्रा नानीहरूलाई दूध खुवाउँछ त्यो आमा समान हो । त्यसैले गाई र गोरू हाम्रा आमा-बुबा जस्तै हुन् । यिनीहरूको मासु खानु हुन्न भन्ने पाठ पढाउनु भयो । उहाँले यसको जागरण ल्याउन खुल्ला चिठीहरू लेखी बाँध्नु भयो । जसको प्रभाव समाजमा पयो ।

त्यस समयमा लेडि विहारमा जाने-आउने उपासकहरूलाई जनावरहरूको समस्या थियो, सयादोले मैत्री भावनाद्वारा यस समस्यालाई सुल्झाउनु भयो । यसै समयदेखि उहाँ लेडि सयादोको रूपमा चिनिनु भयो । यसै समयमा उहाँका तीन जना शिष्य भिक्षुहरू लेडि विहारमा

बस्न आए ता कि उनीहरूले त्रिपिटक पनि पढ्ने अवसर पाउन् र सयादोको हेरचाह पनि गर्न सकुन् । यसरी पढ्ने भिक्षु शिष्यहरू र श्रद्धालु गृहस्थहरूको संख्यामा विस्तारै बृद्धि हुँदै गयो । यसरी टाढा टाढाका भिक्षुहरू सयादो संग धर्म ग्रन्थ तथा साधना सिक्न आउन थाले पछि उनीहरूले निवासका लागि विहारहरू बनाए । भोजनशाला बनाए, पाठशाला बनाए । त्यस्तै ध्यान गर्ने हलहरू, खाने पानीको लागि ईनार, शौचालय, सा-साना छाप्राहरू, चैत्य आदि बनाउँदै गए । यी विहारहरूको नामाकरण "साधुजनपासादिकाराम" भन्ने राखियो जसको अर्थ मानिसहरूलाई प्रसन्न गर्ने आराम गृह भन्ने हुन्छ । त्यस्तै भिक्षु बनाउने हललाई "शासन सोभिनी सीमा" राखियो । उहाँ चालीस वर्षको हुँदा त्राणधज बाट लेडि सयादो को रूपमा प्रसिद्ध हुनुभयो । उहाँले लेडि संगठनको स्थापना गर्नु भयो । यस पछिका बाह्र वर्ष विभिन्न प्रान्तबाट आएका भिक्षुहरूलाई त्रिपिटक सिकाउने काममा बिताउनु भयो । उहाँ विरामी भिक्षुहरूको सुश्रुषा पनि गर्नु हुन्थ्यो ।

उहाँले 'अभिधर्म विभावनी टिका' नामक सिंहली लेखकले लेख्नु भएको पुस्तकमा रहेका दुईसय तीसवटा त्रुटीहरू निकालि नयाँ पुस्तक 'परमत्थ दीपनी' लेख्नु भयो । यो पुस्तक अभिधर्म पढ्ने तथा पढाउने शिक्षकहरूका लागि अनुलनीय सहायक ग्रन्थ हुन गयो । त्यस्तै उहाँले पालि टिका लक्षण दीपनी, उपोसथ शील विनिच्छय आदि ग्रन्थ लेख्नु भयो ।

उहाँले पछि बुद्धको जन्म संग सम्बन्धित स्थलहरूको यात्रा गर्नु भयो । बोद्धगया, सारनाथ, राजगृह, श्रावस्ती, लुम्बिनीको भ्रमण गर्नु भयो । भ्रमणको क्रममा माण्डलेबाट रंगून ट्रेनमा जानुभयो, त्यहाँबाट पानी जहाजबाट कोलकाटा जानुभयो । यस यात्रा अवधिमा उहाँले प्रतित्यसमुत्पाद लेख्नु भयो र त्यहाँबाट रंगून फर्किनु हुँदा प्रतित्यसमुत्पाद दीपनी लेख्नु भयो । पछिका केही वर्षमा उहाँले वर्षावासको महिना साधनामा बिताउनु हुन्थ्यो त बाँकि महिना लेखन कार्यमा बिताउनु हुन्थ्यो ।

उहाँ पच्चास वर्षको हुनुहुँदा सपागान विहारमा बस्नुभयो जुन जंगलको मध्य भागमा पर्दथ्यो । उहाँले त्यहाँ बसी 'The Lion's Roar' नामक कविता लेखी आफ्ना पूर्वज गुरूहरूलाई दिनुभयो । यस कविताको

आधारमा उनले चौथौ ध्यान प्राप्त गरेको भन्ने स्पष्ट थियो । त्यसपछि पुत्रोवाद-कम्मठान र विज्जामग दीपनी लेख्नुभयो । उहाँ ऊ तिलोकको निमन्त्रणामा मोन प्रान्त जानु भयो । त्यहाँ उनका पूर्व शिष्यहरू ऊ तिलोक लगायत ऊ नन्दमाल, ऊ विशुद्ध, ऊ जवन, ऊ शोभन र ऊ सुन्दरा संग रात दिन साधना गर्नुभयो ।

लेडि सयादो पचपन्न वर्षको हुँदा चिनविन नदीको नजिकै रहेको स्वे टौङ्ग पहाडको ढुङ्गाको गुफामा बस्नुभयो । त्यहाँ बसेर उहाँले तीनवटा किताब आहार दीपनी, अनत्त दीपनी र धम्म दीपनी लेख्नु भयो । एक वर्ष पछि त्यहाँबाट चिनविन नदीको उत्तर तर्फ लाटपान्तौङ्ग (Latpantaung) जानुभयो र यहाँ बसेर ध्यान गर्नका साथै पाँचवटा किताब सम्पादिका दीपनी, चतुसच्च दीपनी, कमठान दीपनी, परमत्थ संक्षेप र निरुत्ती दीपनी लेख्नु भयो । यसरी उहाँले पटक पटक गरेर जम्मा ७६ वटा दीपनीहरू लेख्नु भयो जुन सम्पादन गरी 'The Manuals of Dhamma' नामक पुस्तकको रूपमा हाल प्रकाशित गरिएको छ ।

लेडि सयादोका शिष्यहरू मध्ये उहाँसंग सिकेको साधना विधिलाई यथावत अभ्यास गरि प्रचार गर्ने गृहस्थ शिष्य सया थेत्जी हुनुहुन्छ । ऊ थेत्जीले लेडि सयादो संगै करिब सात वर्ष रहनु भयो । लेडि सयादोले ऊ थेत्जीलाई धर्म सिकाउनको लागि समाधि र प्रज्ञाको धेरै अभ्यास गर्न सल्लाह दिनु भयो ।

सन् १९१४ मा पहिलो पल्ट सया थेत्जीले करिब पन्ध्र जनाको समूहलाई आनापान सिकाउनुभयो । लेडि सयादो ७० वर्षको हुनुहुँदा सया थेत्जी आफ्नो परिवार सहित आएर मोनिवा बस्नु भयो ता कि उहाँको रेखदेख राम्ररी गर्न सकुन् । त्यहाँ थेत्जीले आफूले गरेको अनुभवका सबै कुरा सुनाए, लेडि सयादो एकदम प्रसन्न हुनुभयो । एक समय लेडि सयादोले आफ्नो दण्डा दिनु हुँदै भन्नुभयो हेर ! ए मेरो शिष्य, यो दण्डा लेऊ र अगाडि बढ । तिमी धर्मको नाम र रूपकोबारेमा सिकाऊ । मेरो बदलामा बुद्ध शासनको रक्षा गर ।

दोश्रो दिन लेडि सयादोले विहारमा भिक्षुहरू जम्मा गर्नु भयो र उनीहरूलाई ऊ थेत्जीले दश-पन्ध्र दिनसम्म निर्देशन दिनको लागि भन्नुभयो । सबै भिक्षुहरूको सामू सयादोले भन्नुभयो “यो गृहस्थ साधक ऊ पो थेत् म जस्तै ध्यान सिकाउन सक्छ । तिमीहरू मध्ये कसैलाई साधना सिक्न मन छ भने उ संग सिक र अभ्यासमा लाग । उ यो विहारमा धर्मको ऋण्डा भईफरफराउने छ ।” त्यस पछिका दिनहरूमा ऊ थेतले २५ जना साधकहरूलाई धर्म सिकाउने भयो । त्यसपछि उनी सया थेत्जीको नामले चिनिन थाल्यो । उहाँ ध्यान गुरुका रूपमा प्रसिद्ध हुन थाल्यो । उनको निवास रंगूनबाट नजिकै थियो । त्यसकारण सरकारी अफिसमा कार्यरत कर्मचारीहरू, शहर निवासी व्यक्तिहरू उहाँसंग धर्म सिक्न आउन थाले । उहाँ अनागामी भएको मानिन्छ, त्यसैले उनलाई ‘अनागाम सया थेत्जी’ भने चिनिन्छ ।

सन् १९१२ मा लेडि सयादोलाई ‘अग्गमहापण्डित’ पदबाट विभूषित गरियो । यसरी ब्रिटिश सरकारद्वारा यस पदबाट विभूषित हुने उहाँ पहिलो व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो । उहाँलाई रंगून विश्वविद्यालयले पनि साहित्यमा डक्टरेटको उपाधिद्वारा सन्मान गरेको थियो ।

उहाँले जीवनको अन्तिम दुई वर्ष लेडि सान क्यौङ्गमा विताउनु भयो । उहाँको जीवनकालको अन्तिम दिनहरूमा उहाँको आँखाको ज्योति कम भयो । धेरै समय लेख्ने पढ्ने कार्यमा व्यतित गरेको कारण यस्तो हुन गयो । ७३ वर्षको हुनुहुँदा पूर्ण रूपमा अन्धो हुनुभयो । ७७ वर्षको उमेरमा सन् १९२३ मा उहाँको निधन भयो । धर्मको एउटा प्रज्वलीत दीप निभ्यो ।

उहाँले दिनु भएको जिम्मेवारी सया थेत्जीले यथावत् कायम गरि राख्नु भयो । उहाँ संग ऊ वा खिनले विपश्यना सिक्नुभयो । ऊवा खिन संग सत्य नारायण गोयन्काजीले सिक्नु भयो । यसरी गुरु शिष्य परम्परा द्वारा बुद्धको उपदेश जनताले अटुट रूपमा सिक्न पाईरहेका छन् ।

(साभार: 'विपश्यना' बुद्ध वर्ष २५५७, २०७० चैत्र, वर्ष ३०, अङ्क १२)

“अहिले तिमी पहुँलो पात जस्तो भइसक्यौ । यमदूतहरू तिम्रो सामने खडा छन् । विनाशको खुड्किलामा खडा छौ । तर अहिलेसम्म पनि तिमीसंग बाटो खर्च छैन । त्यसकारण तिमीले चाँडै कोशिस गरी पण्डित बन र आफ्नो रक्षास्थान स्वरूपको द्वीप बनाऊ । मल रहित, काम रहित होऊ । अनि दिव्य आर्यहरूको पदमा पुग्नेछौ ।” - धम्मपद

मूर्खहरूको संगत नगर्नु मंगल

लेखक- भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
अनुवाद- वीर्यवती

नरकतुल्य कष्टकर जीवनको मार्गलाई काट्न सक्षम भई असल कार्य गर्नुलाई मंगल भनिन्छ। तर बुद्धकालिन समयमा मानिसहरूले मंगल कार्यको परिभाषा बुझ्न सकिरहेका थिएनन्। त्यसैले एकदिन मंगल विषयमा गोष्ठी भएछ। उक्त गोष्ठीमा एक समूहले आँखाले राम्रा राम्रा फूलहरू देख्नु, गर्भवती महिला देख्नु, राम्रो बालबालिका देख्नु, दही देख्नु आदिलाई मंगल हो भन्ने प्रस्ताव राखेछ।

अर्को समूहले आँखाले देख्नु मात्र मंगल र राम्रो हुने होइन। विहान सबेरै उठेर राम्रा राम्रा भजनकीर्तन सुन्नु, चराचुरुङ्गिहरूको मधुर आवाज सुन्नपाउनु, राम्रा राम्रा उपदेशहरू सुन्न पाउनु नै मंगल हो भन्ने प्रस्ताव राखे।

फेरि अर्को एक समूहले आँखाले हेरेर, र कानले सुनेर मात्र पेट भरिने होइन। मन पनि आनन्द र सन्तुष्ट पार्न सक्नुपर्छ। त्यसको लागि मिठा मिठा खानाहरू खान पाउनु, राम्राराम्रा लुगा लगाउन पाउनु, गरगहनाले सजिन पाउनु नै मंगल हो भन्न थाले। यसरी सबैले आआफ्नो राय दिन थाले। तर कसैले पनि साँचो मंगल कुन हो भन्ने विषयमा ठोकुवाका साथ भन्न सकेनन्। खूब वादविवाद हुन थाल्यो।

त्यसपछि ठूलठूला विद्वान्हरूले आफ्नो सल्लाह प्रस्तुत गर्दै भन्नथाले—

“यस विषयमा गौतम बुद्ध समक्ष गई सोध्नु राम्रो हुनेछ। उहाँले जे भन्नु हुन्छ, त्यसैलाई स्वीकार्नु ठीक हुनेछ।” यस कुरालाई सबैले सहमती दिए। उनीहरू त्यसपछि भगवान् बुद्ध समक्ष पुगी वन्दना गर्दै भन्न थाले—

“भो श्रमण गौतम ! हाम्रो समूहमा मंगल विषयलाई लिई धेरै छलफल भयो, एक समूहले आँखाले देख्नुलाई मंगलको रूपमा लिन थाल्यो, अर्को समूहले कानले राम्राराम्रा कुराहरू सुन्न पाउनुलाई मंगल भन्न थाले भने अर्को समूहले मीठा, मीठा स्वादिष्ट खानेकुराहरू खान पाउनुलाई मंगल भन्ने संज्ञा दिन थाले। यी मध्ये

कुन चाहिँ मंगल हो हामीले ठम्याउन सकेनौं।

बुद्धले भन्नुभयो— “यी माथि भनेका कुराहरू तिमीहरूको आ-आफ्ना विचार भए। मेरो विचार सुन्ने हो भने मैले अब जुन कुरा बताउनु गइराखेको छु, त्यसलाई ध्यान दिएर सुन्नुस्।

खराब र मूर्ख व्यक्तिहरूको संगत नगर्नु। असल, ज्ञानी विद्वान् व्यक्तिहरूको संगत गर्नु। आदर गौरव गरी पूजागर्न योग्य व्यक्तिहरूको आदर गौरवका साथ पूजा गर्नु नै मंगल हो। खराब व्यक्तिहरूको संगत गरियो भने आँखाले जतिसुकै राम्रो दृश्य हेरिरहन पाएपनि जतिसुकै मिष्ठान्न भोजन खाइरहेपनि जीवन गतिलो हुन सक्दैन। मंगलको सत्ता अमंगल भइहाल्छ।

कसैको जीवनमा उन्नति हुँदै जानु र पतन हुँदै जानुमा उसले संगत गर्दै गरेको साथीहरूको गुणको ठूलोभूमिका रहेको हुन्छ। संगत गुणबाट मानिसहरू त के घाँस, रुख, आदि वनस्पति समेत परिवर्तन भएर जाने कुरालाई बायोलोजी शास्त्रले समेत मान्दै आइरहेको छ।

कृषकहरूले धान रोपेको एकदुई महिना पछि खेतमा घाँस उखेल्ने काम गरिहाल्छ। किनभने घाँसले धानको वालीलाई विगार्ने काम गर्छ। मलहरू सबै घाँसले खाइदिन्छ।

अब पहिला खराब व्यक्तिको संगतले विग्रेको व्यक्तिको विषयलाई उल्लेख गर्छु। राजा विम्बिसारको छोरो अजातशत्रु दुष्ट देवदत्तको संगतमा पयो। देवदत्त ज्यादै महत्वाकांक्षी र दुष्ट भिक्षु थियो। भगवान् बुद्धको काकाको छोरो भएपनि बुद्धकोसंगै बसेको भएपनि उसले भगवान् बुद्धलाई अरुले मानसम्मान गरेकोलाई सहन सक्दैनथ्यो। भगवान् बुद्धलाई मारी आफू बुद्ध बन्ने र उसलाई पनि अरुले मान सम्मान गराउने गलत सोच राखेको थियो उसले। अजात शत्रु राजकुमार पनि त्यही देवदत्तको संगतमा पयो। देवदत्तले राजकुमार अजात शत्रुलाई कुबुद्धि सिकाउँदै भन्नथाल्यो— “तिमी युवा भइसक्यौ। जिन्दगीको के ठेगान ? त्यसैले तिम्रो बुबा

विम्बिसारलाई मारी छिटो राजा बन्नु । बुद्धलाई मारी म पनि बुद्ध बन्नेछ ।”

यसकार्यमा देवदत्त असफल भयो भने अजातशत्रु आफ्ना बुबा विम्बिसारलाई मारी राजा बन्न सफल भए । तर पछि पश्चातापको आगोले पोली बहुलाउन थाल्यो । भगवान् बुद्धको संगतमा परी पश्चातापको आगोलाई शान्त पार्न सफल भयो ।

अजातशत्रुले देवदत्त खराब व्यक्ति रहेछ भन्ने कुरा बुझेपछि धेरै असल कार्यहरू गर्दै गए । तर आफ्नो बुबालाई मारी पञ्चमहापाप गरेको कारणले अजात शत्रुले आफ्नो जीवनमा सक्कली सुख भोग्न पाएन । उसलाई पनि उसकै छोरोले मारिदियो । यो भयो खराब व्यक्तिको संगतमा परी बिग्रेको व्यक्तिहरूको कुरा । त्यसैले भगवान् बुद्धले खराब र मूर्ख व्यक्तिहरूको संगत नगर्नु मंगल हो भन्ने सल्लाह दिनुभएको थियो ।

श्रीलंकाको एक विहारमा एउटा व्यक्ति बालककाल देखिनै भिक्षुहरूसंगै रही बुद्ध धर्म सिक्न पाएको थियो । उसले मंगल सूत्र दिनहुँ पाठ गरिरहन्थ्यो । बाह्र वर्ष पछि उ आफ्नो घर फर्क्यो । उ युवा अवस्थामा पुगिसकेको थियो । पछि त्यो व्यक्ति चोर डाँकुहरूको संगतमा परेछ । उनीहरूको संगतमा परेकोले उ पनि चोर नै भएछ । बैकबाट पैसा भिकेर ल्याएको एक मानिसलाई मारी चारलाख रकम लुटेर भागेछ । साथीहरू राम्रो परेको कारणले एकदिन ती चोर साथीहरूको साथै उसलाई पनि पुलिसले समातेर लगेछ । उनीहरूलाई मृत्युदण्ड दिने घोषणा भएछ । त्यसपछि उसले आफू पहिला भिक्षुहरूको छाँयामा बसी हुर्केको, त्यहाँ बस्दै खराब व्यक्तिहरूको संगत गर्नुहुन्न भनी मंगलसूत्र कण्ठ पारेको सबै घटना सम्झन थाल्यो । उसले सोच थाल्यो—

“आज मेरो प्राण जान लागेको छ । म मूर्ख बनी खराब व्यक्तिहरूको संगत गर्न पुगेँ । डाडुले तरकारी जति चलाएपनि तरकारीको स्वाद लिन नसके जस्तै मैले पनि बाल्यकालदेखि भिक्षुहरूको संगत गरेपनि शिक्षा सुनेपनि बुद्ध शिक्षाको स्वाद लिन सकिन । म कुरा मात्र गर्न जानेको मैना जस्तै भएछु आदि आदि ।”

उसले आफू मर्नु अगाडि आफ्नो गुरु भिक्षुलाई उसको पतन भएको कुराहरू उल्लेख गर्दै चिट्ठी लेखेर पठाएको थियो ।

चिट्ठीमा उसले खराब व्यक्तिहरूको संगतमा परी उ अमंगल बाटोमा परेको, बुद्ध शिक्षा सिक्नसकेको व्यक्ति भएपनि भिक्षुहरूको संगतमा परिसकेको व्यक्ति भएपनि पहिला नै होश पुऱ्याउन नसकेको, बुद्ध शिक्षालाई व्यवहारमा उतार्न नसकेको कारणले पतन हुन पुगेको विषय उल्लेख गर्दै पश्चातापपूर्ण कुराहरू व्यक्त गरेको थियो । देवदत्तको संगतमा परेका अजातशत्रु पनि यसरी नै पश्चातापको अगोमा परेको थियो ।

अंगुलिमाल अहिंसक डाकु हुनपरेको पनि खराब साथीहरूको संगतमा परेको कारणले हो । त्यसैले साथी बनाउनुभन्दा पहिला राम्ररी चिनेर मात्र साथी बनाउनु राम्रो हुनेछ ।

खराब साथीहरू चारप्रकारका हुन्छन्—

- खाली हातमा आई साथी-साथी भन्दै ठग्ने व्यक्ति ।
- आपद्-विपद् पर्ने समयमा मूखले मात्र ठीक पारी केही सहयोग गर्न नखोज्ने व्यक्ति ।
- ठीक-बेठीक विषयमा चाहिंदो सल्लाह नदिने । तर साथीसाथी भन्दै चापलुसी व्यवहार गर्दै मुखले मात्र ठीक पाउँदै खुशी पार्न खोज्ने व्यक्ति ।
- आफ्नो साथीले अन्जानमा खराब कार्य गरीराखेको थाहा पाउँदा-पाउँदै पनि राम्रो सल्लाह नदिई राम्रो काम गर्नु भनी भूठो आश्वासन दिँदै साथीलाई गलत बाटोमा डोऱ्याउन खोज्ने व्यक्ति ।

भगवान् बुद्धले दिनुभएको मंगल विचार गहन र असल विचार हो । तर यो मंगल शिक्षालाई बुद्धकालिन समय देखि आजसम्म पनि कतिपय विद्वान कहलिएका व्यक्तिहरूले समेत अंगाल्न सकिरहेको देखिँदैन । साधारण व्यक्तिहरूले राम्रो दृष्य हेर्ने, सुमधुर आवाज सुन्ने, मिठा खानेकुराहरू खानेलाई नै मंगलको रूपमा लिइरहेको कुरालाई भगवान् बुद्धले सीधा नै खण्डन नगरी, खराब व्यक्तिहरूको संगत नगर्नु, असल व्यक्तिहरूको संगत गर्नु र आदर गर्न योग्य पूज्य व्यक्तिहरूलाई आदर र पूजा गर्नु मंगल कार्य हो भनी बताउनु भएको छ । यसरी मंगल विषयमा बुद्धको विचार सुनेका विद्वानवर्गले वाद-विवाद र पूर्वाग्रह त्यागी मंगलमय जीवनयापन गर्न सफल कतिपय भाग्यमानी व्यक्तिहरू पनि छन् ।

नकुल माताको कारणले नकुल पिताको रोग निवारण

लेखक- भिक्षुणी धम्मवती

अनुवाद- चक्रमान शाक्य

भगवान् बुद्ध संसुमारगिरी नामक नगरको नजिक एक टोलमा रहनुभएको थियो । भर्खरै रोगबाट छुटकारा पाएका नकुलपिता उपासक लौरो टेक्दै सकी नसकी गौतम बुद्ध समक्ष पुगे । भगवान् बुद्धलाई वन्दना गरेर एक छेउमा बस्यो ।

भगवान् बुद्धले सोध्नुभयो- “अब त आराम भयो उपासक ?” नकुलपिता -

“भन्ते ! आराम त भयो । तर बलियो भएको छैन ।”

भगवान् बुद्ध- “बल नभए पनि सकी नसकी किन आएको त ?”

नकुलपिता- “भन्ते हजुरकी उपासिका, मेरी गृहलक्ष्मीले हजुरको उपदेशानुसार मैत्री चित्तले मन नै हलुका हुने गरी शीतल प्रिय वचनले टहल गरेकी हुनाले मेरो ज्यान बच्यो । बैद्यले त निराश भएर हात खुट्टा छोडिसकेको थियो मलाई । यो कुरा यहाँ विदित गर्न साच्चै उत्सुक भएकोले सकी नसकी आएँ भन्ते !”

भगवान् बुद्ध- “उपासक ! तपाईंकी गृहलक्ष्मीले कसरी सेवा गरिन त तपाईंको ?”

नकुलपिता- “भन्ते ! मलाई रोगले साच्चै च्याप्यो । शरीरको रगत मासु सुके । शरीर दुर्बल हुँदा मन पनि कमजोर भयो । बाँच्ने आशा रहेन । मनको शान्ति हरायो । अनेक अनावश्यक पीर, चिन्ता र कल्पनाहरू बढ्न थाल्यो । ठूला ठूला बैद्यहरू बोलाइए । असल बहुमूल्य औषधी खुवाइए । तर औषधीले मलाई छोएन । अनि बैद्यहरूले निको हुँदैन आशा नगरे पनि भयो भन्दै छोडेर गए । यो कुरा सुनेदेखि मेरो शीर झुक्यो । मन खल्लो भयो । बाँच्ने आशा हराई निराश भएँ । म मरेपछि यो घरमा के होला ? नाना प्रकारका अनावश्यक पीरले सताउन थाल्यो । फलस्वरूप भन्नुभन्नु रोगले च्याप्न थाल्यो । तर म त्यसरी सिकिस्त भए पनि हजरकी उपासिका कति पनि निराश भइनन् । मन बलियो पारेर भन्नु राम्ररी सेवा गर्न थालिन् मलाई । बैद्यले बाँच्दैन भनेको भनेर सेवा टहल गर्ने कार्यमा कति पनि कमी गरिनन् । मलाई भरोसा दिएर मन हलुका हुने कुरा गरेर मन जितिरहिन, तर मेरो मुख उज्यालो

भएन । अनि मेरी गृहलक्ष्मी नकुल माताले नजिकै आएर मेरो कपालमा हात राखेर सोध्नु-

“स्वामी ! केही पीर लिनु भयो कि ? किन मुख अँध्यारो पारेको ? हामीलाई बुद्धले यस्तो उपदेश दिनु भएको होइन, हामी सबैले एकदिन मर्नुपर्छ । मनमा कुनै प्रकारको धन्दा सुर्ता तथा चिन्ता राखेर प्राण छोड्नु हुँदैन । तपाईंको मनमा यस्तो पीर पो भयो कि - म मर्ने भएँ । म नभएपछि घर विग्रिन्छ । केटाकेटीहरूको राम्रो पालनपोषण हुँदैन । यस विषयमा तपाईंले कति पनि धन्दा मान्नु पर्दैन । कपासको धागो काट्ने र अरु काम पनि मैले जानेकी छु । ती काम गरेर तपाईं नभए पनि बालबच्चाको पालन पोषण गरी घर थामेर बस्नेछु । तपाईंले किन पीर मान्नु भएको ? रोग हुँदा यसरी पीर लिनु हुँदैन । कुनै कुरामा पनि आशक्त भएर मर्नु हुँदैन । मन हलुका गरेर बस्नुहोस् ।

यति कुरा सुनेपछि मेरो मन केही हलुका भयो । अनुहार पनि उज्याला भयो होला । फेरि अर्को कुरा सम्झेर पीर पच्यो, चिन्ताग्रस्त भयो । अनि मेरो मुख अँध्यारो भयो होला । फेरि हजरकी उपासिकाले सोध्नु-

“भो स्वामी ! फेरि पीर लिनुभयो कि ? म मरेपछि यिनी अर्काकी घरमा जान्छे । तपाईंले यस्तो कुरा मनमा लिनुभयो कि ? यस्तो मनमा राख्नु हुँदैन । तपाईंले मेरो बानी राम्रोसंग थाहा छ । मैले पनि तपाईंको बानी राम्रोसंग थाहा छ । हाम्रो विवाह भएको यतिका वर्ष भइसक्यो । आजसम्म हाम्रो सत्य चर्याशील नष्ट भएको छैन । हामी मध्ये कसैबाट पनि आजसम्म झगडा गर्नुपर्ने काम भएको छैन । यस बारेमा तपाईंले कति पनि पीर नलिनुहोस् । यसरी अस्वस्थ भइरहँदा त्यस्तो अनावश्यक कल्पना गरेर चिन्तित भएर मर्नुलाई बुद्धले प्रशंसा गर्नुभएको छैन, धैर्य गर्नुहोस् । मन बलियो पार्नुहोस्, धन्दा लिनु पर्दैन ।” मेरो गृहलक्ष्मीको सत्य वचन प्रेमपूर्ण ममताले भरिएको कुरा सुनेर मन हलुका भयो । शरीर पनि हलुका भयो । अनि मुख उज्यालो हुनु पनि स्वभाविक नै हो । तर एकछिन पछि फेरि मलाई अर्को पीर पच्यो ।

धन्दा भयो । अनि शरीर पनि भारी भयो । मेरो मुखमा मलीनता छायो होला, हजुरकी उपासिकाले फेरि सोधिन्—

“किन स्वामी ! फेरि मुख अँध्यारो भयो ? तपाईंले यस्तो मनमा लिनुभयो कि— म मरेपछि यिनले गौतम बुद्ध कहाँ गएर उहाँको सपदेश सुनेर भिक्षु संघलाई वन्दना र मान मर्यादा आदर सत्कार गर्दैन होला । यस्तो पनि तपाईंले नठान्नुहोला, पीर नलिनुहोला । तपाईं स्वर्गवास हुनुभयो भने यताउती हिँडिरहनुपर्ने गृहस्थीको काम छोड्ने छु । अनि अहिले भन्दा पनि बढि म विहारमा जान सक्नेछु । भगवान् बुद्ध समक्ष गई धेरै ज्ञानगुणका कुरा सिक्नेछु । बुद्धको उपदेशामृत पान गरेर धर्मानुसार जीवन यापन गर्नेछु । तपाईंले अनावश्यक पीर लिएर चिन्ताग्रस्त मनले मर्ने विचार नगर्नुहोला । यसरी गच्छौं मनले मर्नुलाई बुद्धले प्रशंसा गर्नुहुन्न भन्ने तपाईंलाई थाहा नै छ । मर्ने बेलामा मन कुनै कुरामा पनि अल्झाउनु हुँदैन ।”

हजुरकी उपासिका (नकुलमाता) को यस्तो सत्यवचन रूपी औषधीले केही बेर शरीर हलुका भयो ।

तर फेरि मनमा अर्को पीरले पिरोल्न थाल्यो । अनुहार पनि मलिन देखिन थालेकोले होला हजुरकी उपासिकाले फेरि सोधिन्—

“भो स्वामी ! तपाईंले फेरि यस्तो ठान्नुभयो कि ? म मरेपछि यिनीले शील पालन गर्ने छैन । यस्तो कुरा मनमा लिनु अयोग्य छ । गौतम बुद्धका जति पनि शीलवान् श्राविकाहरू छन्, म पनि तिनीहरू मध्ये एक हुँ । यस विषयमा तपाईंले पीर लिनु पर्दैन । तपाईंलाई विश्वास नभए भगवान् बुद्ध यही संसुमारगिरीको मृगदावनमा रहनु भएको छ । चाँडै स्वस्थ भएर बुद्ध समक्ष गई सोध्नुहोस् । तपाईंले यस कुरामा चिन्ता नलिनुस् । चिन्ताग्रस्त मृत्युलाई भगवान् बुद्धले प्रशंसा गर्नु भएको छैन ।”

हजुरकी उपासिकाले यसरी भरोसा दिँदा मलाई रोगबाट मुक्ति भएजस्तो लाग्यो ।

फेरि एकछिन पछि प्रमादवश म कल्पनाको सागरमा डुबिएँ । मेरो मुखमा हेरेर गृहलक्ष्मीले भनिन्— “स्वामी ! फेरि के पीरले मुख मलिन पार्नुभयो ? तपाईंले यस्तो मनमा लिनु भएको हो कि— यो स्त्रीले आध्यात्मिक (चित्त) शान्ति लाभ गरेर बस्न जानेको छैन । तपाईंले यस्तो पनि विचार नगर्नुहोस् । तपाईंलाई थाहा छैन र ? भगवान् बुद्धका जति पनि शुद्धजीवि उपासिकाहरू छन्,

आध्यात्मिक शान्ति लाभ गरेर समाधि बलियो तुल्याई बसिरहेका छन् । यिनीहरू मध्ये म पनि एक हुँ । पत्यार नलागे चाँडै स्वस्थ हुनुभई बुद्ध समक्ष गई सोध्नुहोस् । पीर नलिनुहोस् ।”

के के कल्पनाले मेरो मुख फेरि चिन्ताग्रस्त हुन पुगेछ । मेरी गृहलक्ष्मीले फेरि सोधिन्—

“भो स्वामी ! तपाईंलाई यस्तो पनि पीर हुन सक्छ— “मैले त्रिपीटकको कुरा केही बुझेकी छैन । आफ्नो भरोसा आफैँ हो भन्ने विषयमा पनि ज्ञान छैन । यस्तो कल्पना गरेर अनावश्यक पीर लिइरहनु ठीक छैन । तपाईंलाई थाहा नै छ, भगवान् बुद्धका जति पनि शुद्ध जीवि धर्म र विनय राम्रोसंग बुझेका उपासिकाहरू छन्, उनीहरू मध्ये म पनि एक हुँ । पत्यार विश्वास नभए यहाँ नजीकै संसुमारगिरीको मृगदावनमा भगवान् बुद्ध विराजमान हुनुहुन्छ । चाँडै स्वास्थ्य लाभ गर्नुभई बुद्ध समक्ष गई सोध्नुहोस् । चिन्तामय जीवनलाई बुद्धले प्रशंसा गर्नुभएको छैन ।”

“यसरी हजुरकी उपासिकाको प्रेमपूर्ण सत्यवचन सुनेर मेरो तनमन दुवै हलुका भयो । वैद्यहरूको असली औषधीहरूले नछोएको रोग तपाईंकी उपासिकाको सत्यवचनरूपी औषधीले मेरो रोग निको भयो । हजुरलाई यो कुरो भन्न उत्सुक भएकोले शरीर कमजोड भएपनि लट्टी टेकेर हजुरको दर्शन गर्न आएको हुँ ।”

भगवान् बुद्ध— “नकुलपिता उपासक ! तपाईं भाग्यमानी पुरुष हुनुहुन्छ । तपाईंको पुण्य बलियो छ । नकुलमाता उपासिका जस्तो लक्षणलेयुक्त भएकी दया र करुणाले सम्पन्न आफ्नो पतिको हितसुखको लागि चाहेजति प्रयत्न गर्न सकेकी, ज्ञानी, आज्ञाकारी र इमान्दारी पत्नी पाउनु भएको छ । यस्ती गुणवती, शीलवती ज्ञानी पत्नीको सहवासमा जीवनयापन गर्न पाउनु कम पुण्यको फल होइन । तपाईंलाई कुनै कुराको पनि पीर छैन । तपाईंको नकुलमाता साँच्चै नै राम्रो शील स्वभावकी, धर्मको तथ्य बुझेकी आध्यात्मिक शान्तिको लागि समाधि बलियो भएकी, भित्री दिलदेखि नै मैत्री चित्त भएकी साँच्चैकी गृहलक्ष्मी हुन् । अत्युत्तम नारी रत्न पाउनु भएकोमा सन्तोष हुनुहोस् ।”

भगवान् बुद्धबाट आफ्नी पत्नीको प्रशंसा सुनेर नकुल पिता खुशी हुँदै घर फर्के । ■

महासुदस्सन जातक

वीर्यवती

ताडवनमा विछाडिएको सात रत्नहरूले जडिएको सैय्यामा दाहिने कोल्टे फेरेर लेटरहेका महासुदस्सन राजालाई हैदैं उनकी रानी सुभद्रा देवीले ज्यादै शोकाकूल बन्दै भनिन्—

“देव! तपाईंका चौरासी नगरहरू छन्, जसको राजधानी कुशावती नगर हो। यसलाई सम्भनुस् महाराज ! यसरी बेकारमा बहुमूल्य नगरहरूलाई बिसेर त्याग्ने विचार नगर्नुस्। यी नगरहरूलाई प्रेम गर्नुस्।” आफ्नी रानीको यस्तो कुरो सुनी राजा महासुदस्सनले आफ्नो त्यागमय पवित्र चित्तलाई विचलित नगरी भन्न थाल्यो—

“देवी ! यस्तो कुरा नगर। यस्तो बेकारको कुरो गर्नुको बदला तिमीले मलाई यसरी उपदेश दिने गर्नु राम्रो हुनेछ—

“सांसारिक भोग सम्पत्तिहरूमा प्रेम नगर्नु। यिनीहरूमा उपेक्षा भाव राख्नु र यिनीहरूमा आफ्नो मन आशक्तिवस टाँस्न नदिनुस् आदि आदि।”

राजाको तर्फबाट यसरी त्यागमय भावले भरिएको कुरा सुनी रानीले यसको कारण सोधिन्— “किन महाराज ? उत्तर आयो—

“आज मेरो मृत्यु दिवश हो।” यो सुनी रानीले रूँदै आँखाबाट आँसु पुछ्दै राजालाई सम्झाउने कोशिस गरिन् र रूँन कराउन थालिन्। रानीको विलाप देखी अरू पनि थुप्रै महिलाहरू र अन्य व्यक्तिहरू पनि रूँदै विलाप गर्न थाले।

यो दृष्य देखी बोधिसत्त्व महासुदस्सनले भन्न थाल्यो—

“भयो नरूनु तिमीहरू ! देवी। तिमी पनि नरूनु। नकराउनु। तिमीहरूले रूनु अगाडि यति जानिराख। यस संसारमा कुनै पनि चीजवस्तु र प्राणीहरू नित्य छैनन्। तीलको गेडा जति पनि संस्कार नित्य छैनन्। सबै संस्कार अनित्य छन् र नाशवान् छन्।” यति भन्दै राजाले यस गाथा प्रस्तुत गरे—

**“अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरूज्झन्ति तेसं वूपसमो सुखो”**

अर्थ— संस्कार अनित्य छ। उत्पन्न हुनु र निरोध हुनु नै यसको धर्म हो। यसले उत्पन्न भई निरोध प्राप्त गर्दछ। यसको उपशमन सुख हो।

अनिच्चावत संखारा भद्रे। सुभद्रा देवी। जति पनि

प्रत्ययहरूले बनेका स्कन्ध आयतन आदि संस्कारहरू छन्, ती सबै अनित्य नै छन्। यसमा रूप, विज्ञान र सबै धर्म अस्तित्व अनित्य छन्। त्यति मात्र होइन जति पनि सविज्ञान र अविज्ञान रत्नहरू छन्, तिनीहरू पनि सबै अनित्य नै छन्। त्यसैले तिमीहरूले पनि बुझ्ने कोशिस गर। उप्पादवय धम्मिनो अर्थात् उत्पन्न हुने जति पनि चीज वस्तु र प्राणीहरू छन्, ती सबै वय अर्थात् खर्च हुँदै नाश भइरहेका छन्। उप्पजित्वा निरूज्झन्ति अर्थात् उत्पन्न हुने जति पनि चीज वस्तु र प्राणीहरू छन् ती सबै वय अर्थात् खर्च हुँदै नाश भइरहेका छन्। उप्पजित्वा निरूज्झन्ति अर्थात् उत्पन्न हुँदै स्थितीलाई प्राप्त गरेपछि यस संसारका ती चीजवस्तु र प्राणीहरूले आखिरमा गई निरोध नै प्राप्त गर्छन्। उत्पन्न भएकोलाई स्थिती भनिन्छ।

स्थिति भएपछि भङ्ग हुनेछ। जसको उत्पन्न नै हुँदैन, त्यसको स्थिति पनि हुँदैन, जसको स्थिति नै हुँदैन, त्यसको भङ्ग पनि हुँदैन। यसरी सबै संस्कारले तीन लक्षणहरू— उत्पत्ति, स्थिती र भङ्ग प्राप्त गरिरहेका हुन्छन्। त्यसैले पनि तिमीहरूले यसरी नै बुझ्ने गर—

संसारमा सबै जीवित र निर्जीव वस्तुहरू र प्राणीहरू अनित्य छन्, क्षणिक छन्, परिवर्तन शील छन्, अधुव छन्। भङ्ग हुँदै जान्छन्, अस्थिर छन् कम्पनशील छन् केही समयको लागि मात्र छन्। निस्सार छन् आदि आदि। यो संसार माया समान हुन्, मृग तृष्णा समान हुन्, पानीको फोका समान हुन्। भद्रे ! सुभद्रा देवी। यस्तो मृग तृष्णा समानको संसारमा तिमीले के देखेर किन सुख ठान्दैछौ ? त्यसैले तिमीले यसरी सम्भने कोशिस गर—

“तेसं वूपसमो सुखो अर्थात् सबै संसार चक्र निवारण भएपछि मात्र बल्ल सबै शान्त हुनेछ। यसको अर्थ नै निर्वाण हो। साँच्चिकै भन्ने हो भने यही नै एकमात्र साँचो सुख हो। यो वाहेक अर्को सुख छैन।

यसरी महासुदस्सन महाराजाले निर्वाण (मुक्ति) सम्बन्धि उत्कृष्ट धर्म देशना गरी सांसारिक सुखलाई साँचो सुख भनी भ्रममा परिरहेका रानी सहित अन्य व्यक्तिहरूलाई साँचो सुख आध्यात्मिक सुखको महत्त्व बताए। त्यसपछि त्यहाँ रहेका जन समूहलाई दानको महत्त्व बताउँदै दान दिने गर्नु, सदाचारी बन्नु उपोसथ व्रत पालन गर्नु भन्ने उपदेश दिदै देहावसान भए। ■

अर्काको नखोस्नु सच्चा दान हो

नरेन्द्र नाथ भट्टराई

कुरा सुन्दा कस्तो लाग्छ तर कुरा चाहिँ सत्य हो । मान्यतालाई मात्र लिएर कुरा गर्ने हो भने त जसले धेरै अरूलाई दिन्छ, त्यही दानी हुन्छ । अहिलेको जगतलाई गहिरिएर हेर्ने हो भने मानिस केवल अरूको लिने कार्यमा नै, खोस्ने कार्यमा नै तल्लीन छन् । अर्काको स्वतन्त्रता खोस्न, पद खोस्नु, धन खोस्नु आदि केवल खोस्ने कार्य देखि बाहेक केही भएको छैन यहाँ । मुलुक-मुलुक बिचको युद्ध हेरौं । देश-देशमा पदको लागि भइरहेको खिंचातानी हेरौं । कालो बजार मिसावट, चोरी, ठगी, घूस आदि सबै किसिमको शोषण के हुन त ? यसरी अर्काको खोस्ने, लिने कार्यमात्र नगरी दिने हो भने विश्वभरका मानिस आनन्दसंग रहन पाउँछन् ।

विश्व विजयको दौरानमा भारतमा आउँदा आफूलाई महान सम्राट मान्ने सिकन्दर एकपटक नदीको किनारमा नाङ्ग बस्ने एकजना सन्त कहाँ पुगेछन् । घरबाट लत्ताकपडा केही नभएका सन्तलाई देखेर सिकन्दरलाई केही दिउँ दिउँ जस्तो लागेछ । सिकन्दरले ती सन्तलाई के चाहन्छौं माग म दान दिन्छु भनी बडो नम्रतासंग आग्रह गरे । सन्तले हाँस्दै भने-

“तिमी जस्तो भिखारीले म जस्तो महान सम्राटलाई के दिन सक्छौ र माग भन्छ ।” सिकन्दर अकमकिए । म कसरी भिखारी अनि तिमी कसरी महान् सम्राट ? मसंग यत्रो साम्राज्य छ, असंख्य बहुमूल्य ज्वाहारात, धन, दौलत छ ?” भनी सिकन्दरले भन्दा सन्तले भन्नुभयो-

“जसलाई नपुगेर भिख माग्दै हिँड्छ, त्यो भिखारी हुन्छ । थोरै भीख माग्ने सानो भिखारी अनि धेरै भीख माग्ने ठूलो भिखारी । जो आफूसंग भएकोमा तृप्त छ, त्यो सम्राट भएन त ?” सिकन्दर नाजवाफ भएर घोसे मुन्टो लगाएर उभिरहे । तब फेरि सन्तले भन्नुभयो-

“हे सिकन्दर ! केही माग भनिहाल्यौ । हेर तिमी त्यहाँ उभिदिएकाले ममा आइरहेका घाम छेकियो तसर्थ दुई कदम उता सरी देऊ ।” जाडो याम भएकोले सन्त विहानको घाम तापिरहेको बेला थियो । राजा अलि पर सरिदिए । त्यसपछि फेरि सन्तले हाँस्दै भन्नुभयो-

“कसैको खोसेर कसैलाई दिनु दान होइन ।

भइरहेको नखोस्नु नै सच्चा दान हो सूर्य थिए, म थिएँ, तिमी सूर्य र मेरो बीचमा उभिइदिंदा म घामबाट बञ्चित भएँ । मैले स्वतः पाइरहेको घाम गुमाएँ । यसै गरी तिमीले कसैको केही खोस्नतिर मात्र लागेनौ भने तिमी पनि सच्चा दानी हुनेछौ ।”

दान गरे पुण्य मिल्दछ भनेर मानिस अनेकन कृकर्म गरेर जम्मा गर्छन । अनि त्यसबाट नगन्य भाग दान गरेर धर्मात्मा बन्ने निरर्थक कर्म गर्छन । अर्काको नलिनु तथा अर्काको नखोस्नु नै सच्चा दान हो । यही परोपकार हो, यही पुण्य हो, यही धर्म हो । ■

धर्मकीर्ति विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना

क्र. क्र.	वि.सं. २०७६	बुद्धपूजा गर्नुहुने गुरुमांहरू	प्रवचक
१	वैशाख २९ गते, आइतवार अष्टमी	अमता	जवनवती
२	जेठ १ गते बुधवार संक्रान्ति	केशावती	केशावती
३	जेठ ४ गते, शनिवार स्वाँया पुन्हि	अमता	धम्मवती
४	जेठ १३ गते सोमवार, अष्टमी	खेमावती	खेमावती
५	जेठ २० गते सोमवार, औंशी	दानवती	सयादो उ वण्णधज

श्रमण नारद-१

- श्रीयुक्त नाथुराम प्रेमी

अनुवाद- प्रकाश वज्राचार्य

आज म पाठकवर्गहरूलाई त्यसबेलाको कुरो सुनाउँदैछु, जसबेला कि भारतवर्ष उन्नतिको शिखरमा थियो र जनता धेरै खुशी एवं आनन्दित थिए । त्यसबेलाका मान्छेहरू सबै जसो स्वाधीन, सुखी सदाचारी तथा शान्त थिए, धनी गण्यमाण्यहरू उद्योगी एवं ज्ञानी थिए, त्यतिमात्रै होइन, विदेशीहरूको अगाडि क्षमा, दया, परोपकार आदि सद्गुणहरूको आदर्श बनेका थिए । त्यसबेला यहाँका व्यापारीहरू टाढा टाढाका देश एवं द्विपहरूमा व्यापार गर्न जान्थे, त्यस्तै कयौं विदेशी व्यापारीहरू पनि भारतका मुख्य मुख्य शहरहरूमा देखिन्थे । आजभोलिका कलकत्ता र बम्बई जस्ता उन्नत शहरहरू त्यतिबेला थुप्रै थिए । त्यसैले व्यापार क्षेत्रमा प्रशस्त चहलपहल थियो । ससाना शहर एवं गाउँहरूको व्यवस्था पनि राम्रो थियो । जनजीवन धेरै सुखी र शान्त थियो ।

बौद्ध धर्मको प्रचार भईरहेको समय थियो । सबैजसो ठाउँहरूमा भगवान बुद्धका पवित्रता, शान्ति र दयाले भरेको शिक्षाको सङ्गीत फैलिरहेको थियो । ठुलठूला राजा महाराजाहरू र धनी महाजनहरू बुद्धधर्म प्रचार गर्नमा दृढ चित्त भई लागिरहेका थिए । हजारौं बौद्ध श्रमणहरू (भिक्षुहरू) सबैजसो ठाउँहरूमा देखिन्थे ।

वाराणशीतिर गईरहेको घोडेटो बाटोमा एउटा बग्गी दौडिरहेको थियो । घोडाहरू बेस्सरी दौडँदै थिए । त्यस बग्गीमा जम्मा दुईजना मात्रै मानिसहरू थिए— एक जना बग्गीको मालिक र अर्को नोकर । मालिकको वस्त्र हेर्दा ऊ एक धनी व्यापारी देखिन्थ्यो । अनुहार हेर्दा ऊ गन्तव्य ठाउँमा पुग्न हतार देखिन्थ्यो ।

भरखरै मात्रै घनघोर पानी परेको हुँदा चिसो बतास चलिरहेको थियो । बादल हटेकाले घाम लाग्यो । त्यसले गर्दा दिन धेरै रमाईलो लागि रहेको थियो । रूखका पातहरू पानी परेकोले सफा थिए र साथै हावाको सँगसँगै चञ्चलपन देखाईरहेको थियो । प्रकृतिले एक अनौठो शोभा प्रदर्शित गर्दै थियो ।

अगाडि उकालो चढ्नु परेकोले घोडा विस्तारै गईरहेको बेला धनी साहुले बाटोको एकातिर लागेर एकजना श्रमण (भिक्षु) हिंडिरहेको देखे । उसको अनुहारमा

शान्ति पवित्रता र गम्भीरपन भल्किन्थ्यो । उसलाई देखासाथै सेठको मनमा श्रद्धा उत्पन्न भयो । उसले विचार गर्‍यो, “अहा ! यो व्यक्ति त हेर्दाखेरी नै एक ठूलो महापुरुष, पवित्रताको मूर्ति र धर्मको अवतार देखिन्छ । सज्जनहरूको संगतलाई विद्वानहरूले पारसमणीसँग तुलना गरेको छ । जसरी पारसको संयोगले फलाम पनि सुन बन्दछ, त्यसरी नै सज्जनहरूको समागमले भाग्यहीनहरू पनि सुलक्षणी एवं भाग्यवान बन्दछन् । यदि यो भिक्षु पनि बनारस जाने भए र मेरो बग्गीमा बसिदिनु भए वेश हुनेछ । अनि यो भिक्षुको सत्संग गर्न पाइने छ, जसले गर्दा म अवश्य लाभान्वित हुनेछु ।” यसरी विचार गरेर उक्त सेठले श्रमण महात्मालाई प्रणाम गर्‍यो र अनि बग्गीमा बस्नुहुन प्रार्थना गर्‍यो । उक्त भिक्षुलाई पनि बनारस मै जानु परेको हुनाले उहाँ बग्गीमै बस्नु भयो र भन्नुभयो— “तपाईंले मलाई ठूलो उपकार गर्नुभयो । यसको लागि म कृतज्ञ भएँ । टाढा देखिनै हिंडेर आइराखेकोले धेरै थाकिराखेको छु । तपाईंलाई थाहा छँदैछ कि भिक्षुहरूसँग यस्ता केही वस्तु हुँदैनन् जुन दिएर तपाईंको उपकार ऋण तिर्न सकोस् । त्यस्तो भएतापनि महापुरुष भगवान् बुद्धका उपदेश र शिक्षाको भण्डारमा सञ्चित कुनै कुरो तपाईंलाई मनपरेका भए त्यही दिएर तपाईंको उपकार ऋण तिर्नेछु ।”

सेठ खुसी भयो । बाटोभरि आनन्दपूर्वक समय बित्दै गयो । श्रमणका अमूल्य रत्नरूपी उपदेशलाई अगाध श्रद्धा राखी मनन गरेर लियो । बग्गी दौडँदै थियो । एकघण्टा भन्दा बढी बितिसकेपछि एउटा हिले गल्लीमा पुग्यो जहाँ एउटा अर्को गाडा रोकी राखेकोले बाटो बन्द थियो ।

त्यो गाडा देवल नाम गरेको एक जना किसानको रहेछ । त्यो किसानलाई पनि गाडाभरी चामल लिएर चाँडै नै बनारस पुग्नु परेको रहेछ । गाडाको धुरीमा रहेको एक किला खुस्कनाले पाँगा (चक्का) फुस्केछ । देवल एकलै रहेछ । त्यसैले जतिसुकै प्रयास गरेतापनि उसले चक्कालाई गाडासँग जोड्न सकेन ।

यतापट्टि त्यो किसानको गाडालाई नहटाइकन आफू जान नसक्ने देखेर सेठलाई रिस उठ्यो । उसले आफ्नो नोकरलाई अज्ञायो, “तँ गएर त्यो किसानको चामल जम्मै

मिल्काएर गाडालाई एकातिर पन्छाइ दे, बग्गीलाई अगाडि बढा ।”

किसानले कोमल स्वरले अनुरोध गरे, “साहुजी ! म एक गरीब किसान हुँ । पानी परेकोले बाटोमा हिलो छ । मेरो चामलको पोको भुईँमा फालि दिनुभयो भने चामल बिग्रिने छ । तपाईं एकै छिन पख्नोस्, म तुरुन्तै गाडालाई ठीक गर्दछु, अनि यो साँघुरो ठाउँबाट पर लगी तपाईंलाई बाटो छाडिदिन्छु ।” तर सेठले त्यो गरीबको प्रार्थनालाई वास्तै गरेन । उसले रिसाएर आफ्नो नोकरलाई भन्यो, “के हेरिराखेको ? मैले भनेको जस्तो गरेर चाँडै बग्गीलाई अगाडि बढाउ ।” नोकरले सेठको आज्ञानुसार तुरुन्त चामलको पोकालाई फालेर किसानको गाडालाई एकातिर पन्छाएर सेठको बग्गी अगाडि बढायो ।

धिक्कार ! यो संसारमा गरीबलाई मद्दत दिने कोही छैन । आफ्नो कुनै स्वार्थको लागि अरूको सर्वश्व नष्ट गर्ने धन कुवेरहरू त्यो बेलामा पनि कम थिएनन् । गरीबको रक्षकको साटो भक्षक हुने धनीवर्ग यस संसारमा कहिल्यै खालि भएको छैन, सायद भविष्यमा पनि हुँदैन होला । तर यो अवश्य हो कि त्यो बेला भिक्षुहरूको दयामयी हात गरीबहरूलाई सहयोग र मद्दत दिन तत्पर थिए । उहाँहरू धार्मिक विवादबाट टाढा थिए । सदैव मानव मात्रको हीत गर्नमा ध्यान दिन्थे । उहाँहरूले आफ्ना शरीर, वचन र मनलाई परोपकार गर्नमा लगाइराखेको थियो ।

सेठको बग्गी अगाडि बढाउँदासाथ श्रवण (भिक्षु) नारद बग्गीबाट उफ्रेर तल ओर्ल्यो, अनि भन्यो, “सेठ ! माफ गर्नुस् अब तपाईंसँग आउन सक्दिन । आफ्नो विवेक बुद्धिले तपाईंले मलाई यहाँसम्म बग्गीमा राखेर ल्याउनु भयो, यसले गरेर मेरो थकाई मेट्यो । मेरो तपाईंहरूसँग जाने इच्छा त छ । तर तपाईंले जुन किसानको गाडालाई पल्टाएर एकातिर पन्छाएर आफू अगाडि बढनुभयो त्यो किसान तपाईंको आफ्नै नाता पर्ने हो । तपाईंकै पूर्वजन्मको अवतार सम्झँदैछु । त्यसैले जुन तपाईंले मलाई बग्गीमा राखेर उपकार गर्नुभयो, त्यसको बदला तपाईंको नाता पर्ने त्यो किसानलाई मद्दत दिएर तिर्नेछु । यस कामले उसलाई केही लाभ भएमा तपाईंलाई पनि लाभ हुनेछ, फाइदा हुनेछ । त्यो किसानको भाग्यसँगै तपाईंको पनि शुभ हुने सम्बन्ध छ । तपाईंले त्यो किसानलाई धेरै दुःख दिनुभयो । मेरो विचारमा यसले गरेर तपाईंलाई धेरै नोक्सान भयो । त्यसैले यो मेरो कर्तव्य हो कि तपाईंलाई अहित हुने र अलाभ हुने कामबाट बचाउनको लागि मैले सके जति त्यो असरण किसानलाई मद्दत दिउँ ।”

सेठले श्रमण (भिक्षु) को भित्री हृदय देखिका दयामयी कुरोलाई वास्ता गरेन, ध्यान दिएन । त्यो सेठले विचार गर्नुको कि यो श्रमण अति धर्मात्मा भयो । त्यसैले उसले किसानलाई उपकार गर्न लागेको । त्यहाँबाट सेठ सरासर अगाडि बढ्यो ।

क्रमशः

सूचना !

अन्तर्राष्ट्रिय भिक्षुणी संघका अध्यक्ष एवं धर्मकीर्ति विहारका संस्थापक अध्यक्ष **भिक्षुणी धम्मवती गुरुमांको ८६ औं जन्मोत्सवको** पूनित उपलक्ष्यमा भिक्षु महासंघबाट हुन गइरहेको सप्ताहब्यापी अभिधर्म पाठ एवं धर्मदेशना कार्यक्रममा सहभागी हुन इच्छुक सम्पूर्ण श्रद्धालु उपासक उपासिकाहरूलाई हार्दिक निमन्त्रणा गरिएको छ ।

मिति : २०७६ साल असार २६ गते, विहीवार देखि श्रावण २ गते विहीवारसम्म

स्थान : धर्मकीर्ति विहार, धम्महल

समय : विहान ७ बजे देखि ९ बजेसम्म

आयोजक :

धर्मकीर्ति विहार परिवार

श्रीघः नःघ, टोल, काठमाडौं ।

विपश्यना साधनाको अभ्यास पछि

इन्द्रनारायण मानन्धर

विपश्यना साधनामा बसिसकेको एक मित्रको प्रेरणाले २०४१ सालमा सर्वप्रथम आनन्दकुटी विद्यापीठमा सञ्चालित विपश्यना ध्यान शिविरमा सम्मिलित भई निरन्तर अभ्यास गर्दैछु ।

विपश्यना ध्यान भावनामा बसेदेखि आफ्नो दैनिक जीवनमा पनि परिवर्तन भएर आइरहेको अनुभव हुँदैछ । विपश्यना भावनाको अभ्यासद्वारा आफूमा पहिले भएको मदिरापान गर्ने, धुम्रपान गर्ने जस्तो अन्य खराब आदतबाट उम्कन आफू समर्थ भएको छु । साम्प्रदायिक धर्महरूले गर्दा कुनै पनि धर्ममा पहिले त्यतिको आस्था र रूची नभएकोमा विपश्यनाको अभ्यास पछि आफूले चाहिरहेको, नपाईरहेको, खोजिरहेको चित्त बुझ्ने शुद्ध धर्मको सम्पर्कमा आएको अनुभव भई शुद्ध धर्म सम्बन्धि अध्ययन गर्न, अभ्यास गर्दै जाने रूची बढ्दैछ । स्वहित, परहित र सर्वहित हुने सरल तथा सत्यमा आधारित शुद्ध धर्म साम्प्रदायिक भावनाबाट विलकुल मुक्त भएको हुनुपर्ने सर्वसाधारणले कुनै हिचकिचाहट वेगर अपनाउन योग्य हुनुपर्ने भन्ने धारणामा छु ।

विपश्यना साधनाको अभ्यासद्वारा स्वयमले धर्म धारण गरी आफूले आफ्नै अभ्यन्तर सम्म हेरी अनुसन्धान गरी आफ्नो बारे यथार्थ सत्य आफ्नै अनुभूतीमा उतार्नु छ । हामी सदैव बहिर्मुखी हुने हुँदा जीवनमा एउटा ठूलो भ्रान्ति चल्छ, नै जस्तो देख्छौ । त्यसैले, दोष सदैव बाहिरकोलाई मात्र दिन्छौ । स्वयं दुःखी हुन्छ तर दुःखको कारण बाहिर खोजिन्छ । बाहिरको घटना स्थिती, वस्तु व्यक्तिलाई नै आफ्नो दुःखको कारण मानिन्छ र सुधारको लागि सारा श्रम लगाउने हुन्छौ । हरेक व्यक्तिलाई कसरी हाम्रो मनोनुकूल आचारण गर्न लगाउन सकिन्छ । यसको लागि सारा जीवन अर्पित गरिदिन्छौँ तर हातमा असफलता मात्र पर्ने हुन्छ, दुःख निवारण हुँदैन । विपश्यना साधना द्वारा अन्तर्मुखी हुने आफ्नो बारे अध्ययन गर्न सिकाउने हुँदा यसको अभ्यासले त्यस्तो स्थितीमा पनि सफलता हासिल गर्न समर्थ हुनसक्ने महशूस हुँदै आउँछ ।

विपश्यना साधना आत्मदर्शनको साधना हो । स्वदर्शनको साधना हो । आफूले आफैलाई हेर्ने साधना

हो । आफूले आफैलाई कसरी हेर्ने ? भोगिरहेको क्षणमा आफ्नो बारे जुन सच्चाई प्रकट हुन्छ, त्यसलाई हेर्नु छ । जतिपनि अप्रिय किन नहोस्, आखिर सत्यता भनेको सत्यता नै हो । यदि हामी सदैव अप्रियताबाट मुख बटाउँ बस्ने र पलायन हुँदै रहने हो भने सत्यताबाट विमुख रही नै रहने छौँ । यदि हामीमा कुनै दोष छ र खोट छ भने त्यसलाई राम्ररी जान्नु पर्दछ, स्वीकार गर्नु पर्दछ तब मात्र दोष निमाल्न सक्ने हुन्छौ । दोषलाई ढाकछोप गरिरहने प्रवृत्ति हटाउँदै सत्यतामा नै अड्ने प्रयत्न हुँदै आउँछ ।

साधनाको पहिलो दिनमा नै स्वाभाविक तवरले भित्र आइरहेको तथा बाहिर गइरहेको आफ्नो श्वासलाई हेर्न लगाई सत्यताको आधारमा साधना शुद्ध गराएर समथ भावनाद्वारा चित्त एकाग्र गर्न लगाउँछ । मन कसरी चञ्चल हुँदो रहेछ भनी त्यस बखत आफैमा अनुभव हुन आउँछ । रागमा कि द्वेषमा अल्झी भूतकालको सम्झना गर्दै कि भविष्य कालको कल्पना गर्दै रहन मात्र रमाउने हाम्रो चित्त वर्तमान कालमा रहन कठिन मान्ने तथ्यको पनि जानकारी हुन आउँछ । चित्त एकाग्र हुँदै खण्ड समाधिमा पुगेपछि नै निरन्तर शरीर भित्र केही न केही रूपमा भइरहने समवेदना (शरीरमा चित्तको क्षण प्रतिक्षणको स्पर्शको कारण पैदा हुने जीव रसायनिक या चुम्बकीय प्रतिक्रिया) महशूस गर्नमा स्मृति वृद्धि (सजग) गराउँदै विपश्यनामा प्रवेश गराई चित्त समतामा रहन सिकाई भावनामय प्रज्ञा जगाउने साधनाको दौरानमा प्रत्येक साँझ साधनाको मार्ग स्पष्ट गर्न र साधना विधि-राम्ररी सम्झाउन शील, समाधि, र प्रज्ञालाई लिएर हुने प्रवचनहरू द्वारा अनुभूतीमा उतारेर मात्र साधनाको लक्ष चित्त निर्मल र शुद्ध गरी दुःखबाट मुक्त हुने कुरा बोध भई सो मुताबिक अभ्यास गर्दै जाँदा भूतकालको कल्पनामा रमाउँदै बित्ने चित्तको समय क्रमशः घट्दै वर्तमान कालको जो सत्य, तथ्य र यथार्थ छ, सो द्रष्टाभावले जान्ने समय वृद्धि भई समतापूर्वक वास्तविकतामा बाँच्न जान्ने हुँदै आएपछि चेतन मन र अचेतन मनका बिच रहेको बाक्लो पर्खाल पनि पातलो हुँदै पहिले अचेतन मनले मात्र चाल पाउने हाम्रो जीवनका

सूक्ष्म अति सूक्ष्म संवेदनाहरू अब चेतन मनले पनि चाल पाउँदै अन्ध प्रतिक्रिया हुनमा रोक लागी रहेको पनि महशूस भइरहन्छ ।

बिनाकारण यहाँ केही हुँदैन । कार्य कारण, कारण कार्यको श्रृङ्खला अटूट रूपले चलिरहेको चाल पाउने तथा जस्तो बीज उस्तै फल हुने प्रकृतिको नियम ठीक तरिकाले बुझ्न सक्ने र अविद्याको कारण संस्कार बनाएर दुःख चक्र, भवचक्रमा घुमिरहनु पर्ने भएको तथा हाम्रै तृष्णाले गर्दा उत्पन्न हुने उपादान अथवा आशक्तिको कारणले नै हामीमा दुःख हुने अनुभव स्तरीय ज्ञानको साथ दुःखबाट मुक्त हुने तरिकाको यस प्रकृतिको खेललाई र प्रपञ्चलाई राम्ररी चाल पाउँछौं । यदि यसलाई अज्ञानतावश भोग्न लाग्यो भने अज्ञानी छौं त भोग्छौं, भोग्छौं त बन्धनमा पर्छौं । ज्ञान जागृत गरे, बोधि जागृत गरे प्रकृतिको प्रपञ्चको कुरा राम्ररी सम्झे यही बन्धन खोलिने उपाय बन्दछ ।

हाम्रो जीवनधारामा शरीर धारा अर्थात् रूपधारा र अर्को चित्तधारा अर्थात् नाम धारा पनि प्रवाहित हुने हुन्छ । शरीर धाराको लागि भौतिक पदार्थ आहार रूपमा चाहे जस्तै चित्त धारालाई पनि क्षण प्रतिक्षण आधार चाहिन्छ । जुन क्षण हामीले प्रतिक्रिया गरेर जस्तो संस्कार बनाउँछौं, चित्त धाराको लागि त्यस क्षणको त्यही आधार हुन्छ । शरीर धारालाई भौतिक आधार दिने बन्द गर्दै गएमा केही समय त पहिलेको स्टक खोज्दै धारा चल्छ । स्टक सिद्धिने वित्तकै शरीर धारा रोक्छ र मृत्यु हुन्छ । त्यसै चित्त धारालाई आवश्यक आहार (हाम्रो क्षण क्षणको प्रतिक्रिया द्वारा बन्ने संस्कार) दिने बन्द गरिएमा चित्त धाराले पनि पुराना स्टक अथवा हाम्रा पुराना संस्कारहरू एक एक गरी उखेल्न थाल्दछ । जीवनमा क्षण प्रतिक्षण घट्ने घटनालाई लिएर मन परे राग र मन नपरे द्वेषको प्रतिक्रिया गरी हामीले कर्म संस्कार बनाई रहनुको सट्टा यी सबै घटनाहरू हामीले नै भोग्नु पर्ने हो । हाम्रै कर्मका फलहरू हुन । ती पनि अनित्य छन् । सदा रहिरहने होइन भनेर जानी बुझी सजग र सचेत भई पुनः कर्म संस्कार बन्ने गरी त्यसमा कुनै पनि प्रतिक्रिया नगरी द्रष्टाभावले तटस्थ भई हेरेर समतामा बस्न जान्यो भने नयाँ संस्कार बन्न सक्दैन । अनि हाम्रो पुरानो थुप्रैराखेका संस्कारहरू उखेल्दै ल्याउने पनि अनुभूतिको स्तरमा चाल पाउँदै

आउँछ । यसरी वेदनाको कारणले तृष्णा जगाउनुको सट्टा प्रज्ञा जगाउने तरीका जीवन भरि अपनाउँदै जाने निश्चय गरेको छु ।

निब्वानस्स पच्चयो होतु ।

शान्ति कायम गरौं

हुँछेरत्त बुद्धाचार्य

अशान्तिले छोपिएको पथमा
कसरी शान्ति कायम गर्ने ?
निर्मल मनको अभावमा
कसरी दया करुणा राख्ने ?

यो बुद्धभूमिमा
द्वन्दको आगो सल्किरहेका छन्
नैतिक आचरणको पतन भैरहेछ
मनको आँखा नखोलेर अज्ञानताले
छोपिरहेछ

आफ्नो मात्र स्वार्थ पुरा गर्ने बकुला भगतहरूले
यो ज्ञान भूमिमा अराजकता फैलायो
शाक्यमुनिको उपदेशले गुञ्जिरहेको यो पुण्य
भूमिमा
पञ्चशीलनै पालन गरेन यहाँ शान्तिले बाँच

यो बन पाखा पर्वतको प्रत्येक बस्तीमा
अहंकारी, अज्ञानीहरूको रागद्वेष मोहले
चारैतिर हिंसा भडकाएर अशान्तपारे
एसियाको ज्योति ! गौतम बुद्ध जन्मेको
शान्तिभूमिमा

यसैले, अज्ञानताले घेरिएको यो फुलवारीमा
हामीले ज्ञानको सुवास छरेर
असंतोष तृष्णा र हिंसालाई त्यागेर
सन्तोषी, सदाचारी, संयमित बनेर शान्ति
कायम गरौं

वर्तमानया मूल्य

📖 नातीकाजी उपासक पुचःयल ।

१. ध्व वर्तमान जीवन सुधारयाय्गु हे शुद्ध बौद्ध या चरित्र खः ।
२. भगवान् बुद्धयागु शिक्षा नुसार ध्व वर्तमान जीवनयात तालिम बीमाः ।
३. वर्तमान जीवन निष्कलंक रूपं सम्यक दृष्टि पूर्ण जुइफयके माला च्वन ।
४. वर्तमान जीवन शान्ति सुखमय गुकर्थ युक्त जुया च्वनेमा धकाः सिइकेमाः ।
५. ध्व वर्तमानया जीवने भिपिं व थः सिबे सः स्यूपिनाप संगत दयमाः ।
६. वर्तमान ध्व जीवन भिंकेत कल्याण मित्रपिनापं सत्संगत दय्का च्वनेमाः ।
७. भिपिं वर्तमाने सुथालाकेगु जूसा (शील) आचरण यात बांलाका यंकेमाल ।
८. स्वयम थःत थःम्हं हे सुखया ज्ञानयात मसः मस्यू सा मेपिन्त गथे कनेसइ ?
९. अथे जुयाः परियत्ति व प्रतिपत्ती यात अध्ययन मयाय्कं पिनेया शिक्षा मात्रं सुख जुइ धकाः भाःमपिइगु व भिीसं सकल थःथिति पासा भाइ तःता केहेँ पिन्त थुइका विइमाल । थौ कन्हे स्कूलया शिक्षा बोनां मगाः धैइगु खँयात आःयापिं युवा, युवति पिन्सं थुइकाः परियत्ति बोना हया च्वन । थुपिं मस्तेगु पाखें नैतिकधर्म ल्येना च्वनी ।
१०. वर्तमान जीवनयात भिंका वनीपिं धैइगु हे परियत्ति बोना च्वपि युवा युवतिपिं खः ।
११. भिी म्वाना च्वंतले भिीगु जीवन (शील) धर्म व्यवहारे हयाः केना विई माः ।
१२. थःगु जीवन सुखशान्ति जूथें पासा भाईपिन्त सुखया ज्ञान कने माल ।
१३. भिीपिं म्वानाच्वना गुलि म्वाई ? छु रोगं कई ? कन्हे छु जुई मस्यू । अथे जुयाः वर्तमान खंसा जक भिीसं म्वाय्गु ज्ञान दय्केत धर्म मालेमाःगु इः जुयावई ।
१४. ध्व वर्तमान जीवन थःगु लागी जक मखु, धर्मरूपी ज्ञान जोना योगदान याय्माः ।
१५. वर्तमानया अनुभूति दय्काः थुइकाः सिइकाः सुखं म्वाना च्वपिं समाजयद् ।
१६. थः यात नं वर्तमानया शब्द छ्यले अपु । तर व्यवहारे छ्यला वनेबले तःसकं थाक् ।
१७. भिी सकस्यां सुख जुइकेगु व भिंइ जुइकेगु जक कुतः या यां दिन फुना बंगु वाः मचाः उकीया पलेसा भन दुःखयात माला हय्त कुतः याय्थें जुया च्वनी ।

१८. गुपिं मनुतय्गु पहः थथें दु – जिके सम्पत्तिया नामं छें जग्गा जमीन, माक्को भोग सम्पत्तिकम मजू, परिवार सम्पति पूर्ण जुया च्वंगु दु धाईपिं दु, अथे नं थःगु चित्तयात थःम्हं धैइथे मद् धैइगु मस्यूपिं समाजय् माले म्वा ? ।
१९. वर्तमानयात खंकाकाय् यःगु जूसा भासं दिसं ध्यान भावनाय् च्वना दिसं । ध्व जीवनयात सार्थकता व दृष्ट सुखधर्म योसा विपश्यना भावना याना दिसं । भिन्हुया दिं कर्तव्यसाथ जुयाः अभ्यास याना दिसं ।
२०. थुलि धायगु भिीपिं मनुष्य धाय्का च्वनापिं खःसा त्रिरत्नया शरण जुयाः सदां सदांया लागि निर्वाण परायण जुया दिइफई धैइगु आशा दु । ■

धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनया गतिविधि

१) नेपाल सम्वत् १९३९ चिल्लाथ्व अष्टमी कुन्हु मैत्री बोधिसत्व विहार जमः बहालय् कुसुम गुरुमानं बुद्ध पूजा ज्याभवः न्त्याकाविज्यास्य धर्मदेशना याना विज्यात । गुरु पन्नाकाजी शाक्यया नेतृत्वय् धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन न्त्याकूगु उगु ज्याभवले उपासिका दानकेशरी पुचः पाखें जलपानया प्रायोजन यास्य भजनयात रु. २०००/- दां चन्दा बियादीगु खः । रु. ७००/- खर्च जूगु दु ।

२) नेपाल सम्वत् १९३९ चौलागाः अष्टमी कुन्हु मैत्री बोधिसत्व विहार जमःबहालय् केशावती गुरुमानं बुद्ध पूजा ज्याभवः न्त्याकाविज्यास्य धर्मदेशना याना विज्याःगु थुगु ज्याभवले धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन पाखें भजन प्रस्तुत जूगु खः ।

धर्मकीर्ति पूर्णहेरा पुचः पाखें जलपान प्रायोजन यानादीगु थुगु ज्याभवले वय्कःया पुचलं हे भजनयात रु. २०००/- चन्दा बियादिलसा रु. ५००/- खर्च जूगु दु ।

३) नेपाल सम्वत् १९३९ चौलागाः तृतीया कुन्हु धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनया दुजः सरस्वती महर्जनया काय्या जन्मदिंया लसताय् वय्कःपिनिगु व्वनाय् गुरु पन्नाकाजी शाक्यया नायोसुई भजन प्रस्तुत जूगु खः । उपाध्यक्ष श्याममान वज्राचार्यपाखें दातापिन्त खाडा अर्पण यास्य चैत्य लःल्हाःगु उगु ज्याभवले दातापिसं भजनयात रु. २५००/- दां चन्दा बियादीगु खः ।

अथेहे उपासिका लक्ष्मी महर्जन पाखें नं रु. ३०००/- दां चन्दा बियादीगु खः ।

खर्च जूगु रकम - २५१०/-

(उपहार व यातायात खर्च समेत)

अद्वेय भिक्षुणी धम्मवती

शुभकामना !

अन्तर्राष्ट्रिय भिक्षुणी संघका अध्यक्ष,
धर्मकीर्ति विहार संरक्षण कोष,
धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी,
धर्मकीर्ति विहारका संस्थापक अध्यक्ष,
र

धर्मकीर्ति पत्रिकाका प्रकाशक एवं
सल्लाहकार

भिक्षुणी धम्मवती गुरुमां

असार ३१ गते मंगलवारका दिन
८६ वर्ष पुग्नु भएको

शुभउपलक्ष्यमा

उहाँको सुस्वास्थ्य एवं

उत्तरोत्तर कामना गर्दछौं ।

धर्मकीर्ति मासिक पत्रिका

धर्मकीर्ति विहार

श्रीघः नःघ, काठमाडौं

पाप कर्मया विपाकं सदा लित्तुलिना चवनी

✍ सुनिता मानन्धर

ल्वच कलकि ल्वगिं दुःख सी । ल्वगि छटपटय् जुइ । वयात सन्ताप जुइ । तर ल्वचं कलकि ल्वगि जक मखु वया छेजःपिं, थःथितिपिं नापं छटपटय् जुइ । ल्वचं कयाः ल्वगि सी, वया नापनापं छेजःपिं भन वामय् काइ । उपिं सी नं मफु म्वाये नं मफुपिं थें जुइ । उमिसं ल्वगिया लागि छें वुं मी, थःके दुगु सकतां फुकी ।

थौं देशय् डाक्टर ग्वाःग्वाः दु । थाय्थासय् अस्पताल दु, तर अयनं ल्वगित म्हो मजू । ल्वगि अस्पतालय् दुहां वनेवं द्रुछि निद्रः मखु, लखौलखया बिल वइ । आइसियु व भेन्टिलेटरय् तलकि ला भन खुसिबाः वः थें ध्यवा हायेके माली । डाक्टरं नानां कथया वासःया बिल बी, नसाया धलः बी । छें वुं सकतां दुम्ह जूसां ल्वय्या कारणं सतकया बाय् जुइ । ल्वय् लायेकेया लागि वासः विउगु खः वा अथें वासः च्वया विउगु खः धयागु खँय् तकं शंका ब्वलंका बी । थन ल्वगिया बांलाक उपचार जूगु खः कि मखु धयागु न्ह्यसः तकं ब्वलंकाबी । ल्वगिया वासःया बिलं छेजःपिंत ख्याई । थुकिं यानाः थौं अस्पताल व डाक्टर प्रति शंका ब्वलंगु दु । थन ल्वगिया सेवा स्वयाः धनया लागिं जक ज्याखँ जूगु खनेदु ।

खय्त ला थनया लागिं उपचार यायेगु ज्याखँ, थौं जक जूगु मखु । जातकय् नं मखुगु खँ ल्हानाः उपचार यायेत्यम्ह वैद्यया खँ न्ह्यथनातःगु दु । जातक कथं विद्याय् पारंगतम्ह वैद्य दु । व गांगामय् वनाः ल्वगिया वासः याकः जुइम्ह खः । वया वासलं ल्वगिया ल्वय् नं याउंक लं । छन्हु व छगू गामय् थ्यन । अन छपुचः मस्त न्ह्यइपुक म्हिताच्वन । उपिं मध्ये छम्ह मचा साहुया काय् जुयाच्वन । वयात खनाः वैद्यं बिचाः यात, - थ्व मचायात सर्प न्यातकि जिं वासः याये । वासः यानाः लनकि वया मांभौपाखें यक्व धन सम्पत्ति काये दइ ।

वैद्यं छगू सिमाया प्वालय् सर्प खन । मस्तयत् अन भंगः दु धकाः मखुगु खँ ल्हात । अन च्वंम्ह भंगः सुनां ज्वनेगु धकाः वैद्यं न्यन । साहुया काय् फुँइ यानाः भंगः ज्वनेत न्ह्यःनेवल । वं त्वतय् ल्हाः दुछवत । भारयं सर्पया गःपतय् ज्वन । ज्वनाकथं वं सर्प धकाः सीकल । व तसकं ग्यात । सर्पयात प्वालं पिकयाकथं वांछवयाबि । वांछ वःम्ह सर्प वैद्यया म्हय् लात । सर्प छत्थुं वैद्ययात न्यात । अतिकं

विषधारी सर्प जूगुलिं वैद्य छटपटय् जुल, वया म्ह छम्हं विष न्यना वन, व अन हे सित ।

थन वैद्य वासः याये मसःम्ह मखु । वैद्य विद्याय् पारंगतम्ह खः, तर वया मनय् लोभ चित्तं थाय् काल । लोभ चित्तयात वं थासय् तयेमफुत । थुकिं यानाः वं दुःख सीमाल । उकिं धम्मपदया कसर वर्गय् नं धयातःगु दु—
एवम्भो पुरिस जानाहि- पापधम्मा असञ्जता मा तं लोभो अधम्मो च-चिरं दुक्खाय् रन्धयुं ।

पुरुषपिं ! पाप कर्मयात दिके अःपु मजू । लोभ व अधर्म छन्त ताःई तक दुःख मजुइमा ।

डाक्टर ब्वनेत करोडौं दाँ माः । अतिकं दुःख सियाः ब्वनेमाः । थःम्हं दुःख सिउगु नापं दां फुकागु खर्च म्हाय् थें जुल । ल्वगिया सेवा याइपिं स्वयां ध्यवा मुनेया लागि डाक्टर जूपिं आपाः खनेदत । थुगु इलय् बुद्ध शिक्षाया ज्ञान सकसितं बीमाःगु खनेदु । बुद्ध शिक्षा कथं स्वयेगु खःसा ल्वगिया सेवा यायेगु दकलय् तःधंगु धर्म खः । बुद्धकालया सुप्रिया उपासिकायात थन लुमंकेवह जू । सुप्रिया छम्ह ल्वगि भिक्षु भिक्षुणीपिनि सेवा याइम्ह उपासिका खः । व गन गन ल्वगि भिक्षुपिं दु, अन अन थ्यनाच्वनी । ल्वगिया सेवा यायेत व चाःन्हि मधाः । छन्हु छम्ह ल्वगिम्ह भिक्षुयात सुप माल । ला माःवन । गनं लुइके मफु । थुगु इलय् वं थःगु खम्पाया ला ध्यन । उकीया सुप दयेकाः ल्वगियात त्वंकल । थुकथं सुप्रिया ल्वगिया सेवाय् थःगु ज्यान तकं बीत तयारम्ह खः ।

तर थौंया परिस्थितिइ पाः थौं धन जक दःसा म्वाःम्हेसित स्यायेत तयार । स्वस्थम्हेसित ल्वगि यायेत तयार । ल्वगिया सेवा यायेफःसा दः माला जुइम्वाः । थुगु खँ भगवान् बुद्ध स्वयंमं धयाबिज्याःगु दु- गुम्हेसिनं ल्वगिया सेवा याइ वं जिगु सेवा याःगु जुइ ।

थन शिक्षा नीतिइ नं समानता खनेमदु । जब सुनानं छें वुं मियाः खर्च यानाः ब्वनी, ब्वने क्वचायेकाः वया लक्ष छें वुं न्यायेगु हे जुइ । पपं सफू ब्वंगु, सफू न्याय्त खर्च याःगु सकतां धन हानं मुनेपाखे वनी । उकिं थन पपं सफू ब्वंकेगु जक मखु, उकिया सार अर्थ दुगु बौद्धिक ज्ञान नं बी फयेकेमाः । मानवता धर्म थुइकाः कायेफइगु शिक्षा बीगु हे मनूयात सभ्य यायेगु खः । उकिं धम्मपदय् धयातःगु दु — अर्थ न व्यर्थया पद दुगु सहस्र

गाथा व्वनेगु स्वयां सार्थक गाथा छगू जक जूसां श्रेष्ठ जुइ, गुगु सार्थक गाथा व्वनां शान्ति चूलाइ ।

थौं न्यनेदु, सीधुंकूपिं मनूतयत् तकं तःन्हु तक भेन्टिलेटरय् तल । उमित अन तःगु दां काल । कृतिम सासः ल्हाकाः म्वाःम्ह थें यानातल । उलि जक मखु आइसीयु दुने ल्वगि दुहां वनेवं द्दं वासः न्याकल । ध्यवां ध्यवा मजुइक वासः यायेमाल ।

थुकथंया ज्याखँ यायेगु पापकर्म खः । पाप कर्म यानाः धन सम्पत्ति मुने अःपु । तर उगु पाप कर्मया विपाकं सदां लित्तुलिना च्वनी । न्हापा थःम्हं यानागु पापकर्मया विपाक मवःतले न्त्यइपुसे च्वना, याउँसेच्वनी । तर जब उकीया विपाक थःत लाइ, उगु इलय् ताप जुइ । दुःखी जुई उकिं धम्मपदय् धयातःगु दु- पापया फल मवःतले पापीं पाप यायेगु पाय्छि थें तायेकि । पापया फल वलकि तिति वयात पापया पूर्वक परिचय जुइ ।

ल्वगिया वासः याकेत छेँवुं मिइगु छेँजःपिनि वाध्यता जुइफु, थुगु वाध्यतायात सम्बन्धित पक्षं ध्यान वीमाः । थन धन मुनेगु लागिं जक मखु, थःगु स्वार्थ पूर्वकेया लागिं जक नं मखु । व्वनाः सक्षम सफल जुइत मानवता गुण नं दयेमाः थःगु पेशाप्रति वफादारी नं जुइमाः । थथे याये फुपिं जक पापकर्म मुक्त जुइफइ । याउँक जीवन हनेफइ । धम्मपदय् नं धयातःगु दु- थ्व संसार कां खः । मिखा दुपिं मनूत म्हो जक दु, जालं मुक्त जूपिं पंक्षीत थें म्हो जक स्वर्ग वनी । ■

ध्यानकृटी विहार तथा मैत्री केन्द्रलाई सहयोग

- १) न्हुछे माया मानन्धर, वकु टोल, बनेपा रु. ३०,०००/-
 - २) छलमाया मानन्धर, व्वबहा, बनेपा रु. १६,०००/-
 - ३) रत्न देवी मानन्धर, व्वबहा, बनेपा रु. १०,०००/-
 - ४) राम माया मानन्धर, व्वबहा, बनेपा रु. ३,५००/-
 - ५) कासि माया मानन्धर, व्वबहा, बनेपा रु. ३,०००/-
 - ६) दिवंगत नविन रत्न तुलाधरको जेठ १४ गते ६ महिनाको पुण्यस्मृतिमा - रु. ५००/-
- ❀ वार्षिक भोजन प्रदानगर्ने दाताहरूः
- ७) प्रज्ञान तुलाधर, भोटाहिटी, काठमाडौंबाट जन्मदिनको उपलक्ष्यमा रु. २५,०००/-

ज्ञान चक्षु लाय्मा भगवान्

✍ अमृतमान शाक्य, भिक्षु

लाया मिखां अनेक बुद्ध खनानं

नुगः मिखां बुद्ध मखं

गुलि ध्यान यानानं

चित्त थालय् लाके मफयाः

अनेतने जुल मिखा चाय्काः

व्यर्थ जुल ध्यान भावना

कुतः याना थःत थम्हं म्हसीकेत

बुद्ध म्हसीकेगु आसयनं

न्त्यागु न्त्याथे ज्वीमा

नुगः मिखा चाय्कां त्वःते

ध्यान च्वनाः ज्ञानमाला

बुद्ध गथे मज्जी ज्ञानी जुयाः

बुद्धया किपाः स्वया जिनं

रश्मि खनेदया वल किपातय्

नुगले ज्ञान चक्षु मदु

थुइके फैगु नं गथे लाया मिखां

धर्मकीर्ति पत्रिकाको विशेष सदस्यहरू

क्र.सं. ८८९

माया मानन्धर

चसान, काठमाडौं

रु. २,०००/-

क्र.सं. ८९०

भोजपूर टक्सार शाक्य समाज

ललितपुर

रु. २,०००/-

क्र.सं. ८९१

मन्दिरा ताम्राकार

मरु, इलाछ्येँ, काठमाडौं

रु. २,०००/-

१६ औं संयुक्त राष्ट्र संघीय वैशाख दिवस २०१८ मत्त रुपमा सम्पन्न

प्रस्तुती- मदनरत्न मानन्धर

सन् १९९९ मा संयुक्त राष्ट्र संघबाट वैशाख पूर्णिमाको दिनलाई वैशाख दिवसको रुपमा संसारभर मनाउने निर्णय गरे अनुरूप प्रत्येक वर्ष मनाईदै आएको बुद्धजयन्ती यस वर्ष गत मे १२ देखि १४ सम्म भिएतनामको हनोई शहरमा भव्यतासाथ सम्पन्न भयो ।

विश्वका ११२ राष्ट्रबाट करिब ३००० प्रतिनिधि र स्थानीय १०,००० सहभागीहरू सम्मिलित सो कार्यक्रमको उद्घाटन भियतनामको हा नाम प्रान्तस्थित टामचुक मन्दिरमा भएको थियो । भियतनामका उपप्रधानमन्त्री, म्यानमारका राष्ट्रपति, भारतका उपराष्ट्रपति, नेपालका प्रधानमन्त्री लगायत विभिन्न मुलुकका राष्ट्रप्रमुख, विशिष्ट भिक्षुहरू, लामागुरुहरू, प्रब्रजित गुरुमाहरू एवं आनीहरू सहित विख्यात बौद्ध विद्वान्हरूको अभूतपूर्व जमघट बीच १३ मे मा सम्मेलन

पनि भएको थियो । कूल पाँचवटा विषयमा १०५ वटा कार्यपत्र प्रस्तुत सो सम्मेलन पश्चात् साँयकालीन प्रदिप उत्सव पनि मनाईको थियो ।

१४ मे मा समापन समारोहलाई सम्बोधन गर्नुहुँदै वैशाख दिवसका लागि अन्तर्राष्ट्रिय समितिका अध्यक्ष डा. ब्रह्मपण्डितबाट आगामी वर्षका लागि नेपाल लगायत तीनवटा देशले १७ औं वैशाख दिवस मनाउने प्रस्ताव आएको र निकट भविष्य मै टुंगो लगाइने कुरा जानकारी गराउनु भयो ।

नेपालबाट करिब एकसयजनाको सहभागीता रहेको सो दिवसको अन्तमा भियतनामको विभिन्न तीनठाउँमा दृश्यावलोकन पनि गराईएको थियो । तेश्रोपल्ट आयोजना गरेको भियतनामको सो सम्मेलनका सबै सहभागीहरूले कार्यक्रमको व्यवस्थापन देखि लिएर सम्पूर्ण व्यवस्थाको मुक्त कण्ठले प्रशंसा गरेको समाचार प्राप्त भएको छ ।

३३ औं वक्तृत्वकला प्रतियोगिता

२०७६ जेठ ११ गते, शनिवार, यल ।

परियत्ति वक्तृत्वकला सञ्चालक समितिया ग्वसालय, नापी चन्द्र परियत्ति इखाळ्यै यलया व्यवस्थापनस ३३ औं परियत्ति वक्तृत्वकला प्रतियोगिता सम्पन्न जूगु बुखँ दु ।

प्राप्त बुखँ अनुसार समितिया नायो भाजु मोतिलाल शिल्पकारया सभा नायोसुई भिषु बोधिज्ञान महास्थविरया मू पाहाँसुई न्त्याःगु उगु ज्याभवले समितिया न्वकू भाजु ज्ञानबहादुर शाक्यजु लसकुस न्वचू बियादीगु खःसा छ्याञ्जे भाजु देवेन्द्र शाक्यजु थःगु नुगः खँ प्वंकादिल ।

स्वनिगःया भिनिगू परियत्ति केन्द्र प्वतिकाःगु उगु ज्याभवले त्याकेत ताःलाःपि स्वम्ह प्रतियोगिपिनिगु नां

थुकथं उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

- १) न्हाप - शाक्यसिंह बौद्ध परियत्ति केन्द्र थैनाया मयजु अनिशा श्रेष्ठ ।
- २) लिऊँ - दिपाष्टी बौद्ध परियत्ति केन्द्र गुईतःया भाजु आर्यन वि.सी.
- ३) लिउयाँल्यू- जयमंगल विहार चंकी टोलया मयजु नेग्मा शाक्य ।

त्याकेत ताःलाःपि प्रतियोगिपिन्त मूपाहाँ पाखें शिल, त्रुपि व सिरपाः लःत्सःग उगु ज्याभवले सन्दिरा वज्राचार्य पाखें सुभाय् न्वचु बिया दिलसा सुनिता वज्राचार्य ज्याभवः न्ह्याकादीगु खः ।

२५६३ औं वैशाख पूर्णिमा

वैशाख पूर्णिमालाई बुद्ध जीवनीको माध्यमबाट हेर्ने हो भने विस्तृत रूपमा ५ संयोग जुरेको दिनको रूपमा लिइन्छ, भने संक्षिप्तमा तीन संयोग जुरेको दिनको रूपमा लिने गरेको छ। ती तीन संयोग यसरी रहेका छन्—

- सिद्धार्थ कुमार लुम्बिनी वनमा जन्मनु भएको ।
- बुद्धगयामा बोधि ज्ञान प्राप्त गर्नु भएको ।
- कुशीनगरमा महापरिनिर्वाण हुनुभएको ।

फोटो साभार- काठमाडौं पोष्ट, १९ मे २०१९, आइतवार

लुम्बिनी भ्रमण वर्ष २०७६ मा भाग लिनुहुँदै राष्ट्रपति एवं प्रधानमन्त्री

यी तीन घटनाहरू वैशाख पूर्णिमाकै दिन घटेको हुनाले वैशाख पूर्णिमाको दिनलाई बुद्ध जयन्ती र बुद्ध पूर्णिमाको दिनको रूपमा पनि लिने गरेको पाइन्छ। यस पवित्र दिनमा नेपालमा मात्र होइन विदेशमा पनि विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन गरी भव्य रूपमा बुद्ध पूर्णिमा महोत्सव मनाउँदै आइरहेको छ। यसवर्ष २५६३ औं बुद्ध पूर्णिमा पनि यसरी नै भव्य रूपमा मनाइएको समाचारहरू प्राप्त भएका छन्। प्राप्त समाचारको संक्षिप्त विवरण यसरी छन्—

१) लुम्बिनी- २०७६ जेठ ४ गते ।

प्रदेश नं ५ का सरकारले लुम्बिनीमा पर्यटकको

आवागमन बढाउने उद्देश्य राखी यस वर्ष अन्तर्राष्ट्रिय समुदायलाई लुम्बिनी भ्रमणको निमन्त्रणा दिँदै २५६३ औं बुद्ध जयन्ती समारोहमा लुम्बिनी भ्रमण वर्ष घोषणा गरिएको छ। बुद्ध जन्मस्थल लुम्बिनीमा संचालित यस समारोहमा राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले लुम्बिनी भ्रमण वर्षको उद्घाटन गर्नुभयो। यस कार्यक्रमले वि.सं. २०७६ सालमा २० लाख पर्यटकहरू लुम्बिनीमा भित्र्याउने लक्ष राखिएको छ।

मन्तव्य व्यक्त गर्ने क्रममा राष्ट्रपति भण्डारीले शान्तिको मुहान् लुम्बिनीले अहिंसाको सन्देश फैलाई मानव जातीको कल्याणमा प्रेरणादायी भूमिका खेलेको

फोटो सामार- अन्नपूर्ण पोस्ट, आइतबार ५ जेठ २०७६

विषयलाई उल्लेख गर्नु भएको थियो । यसरी नै तिलौराकोट, रामग्राम र देवदह जोड्ने बुद्ध परिपथ निर्माण गरी सांस्कृतिक सहर बनाउन सकिने धारणा पनि व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

यही क्रममा प्रधानमन्त्री के.पी. शर्मा ओलीले सरकारको ध्यान वृहत्तर लुम्बिनी विकासमा गएको कुरा बताउनु हुँदै लुम्बिनीमा कपिलवस्तुको तिलौराकोट र नवलपरासीको रामग्राम समेटिने हुनाले यी क्षेत्रको पनि लुम्बिनीमा जस्तै विकास हुने विषयलाई प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

लुम्बिनी विकासले विश्वलाई शान्तिको सन्देश प्रवाह गरेको विषयलाई उल्लेख गर्नुहुँदै प्रधानमन्त्री ओलीले शुद्धोदन महाराजको दरवार, सिद्धार्थ कुमारले दरवार परित्याग गर्दा बाहिरिनु हुँदाको द्वार, कनकमुणी बुद्ध कक्रुच्छन्द बुद्ध जन्मनु भएको स्थानमा साथै रामग्रामलाई समेत लुम्बिनीमा समेटिएर विकास गर्नुपर्ने जिकर

गर्नुभएको थियो ।

बुद्ध जयन्ती नेपालमा मात्र होइन अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा नै स्थापित भएको विषयलाई उल्लेख गर्नुहुँदै प्रधान मन्त्री ओलीले उहाँ भियतनाम र कम्बोडिया जाँदा अन्तर्राष्ट्रिय वैशाख दिवस मनाइरहेको विषयबाट प्रभावित हुँदै सम्राट अशोकले लुम्बिनीमा बुद्ध बन्ने सिद्धार्थ कुमार जन्मनु भएको प्रमाणको रूपमा अशोक स्तम्भ खडा गरिदिएको कारणले सम्राट अशोकको दूरदर्शिता प्रति प्रशंसा गर्नुहुँदै धन्यवाद व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

(२) वाग्लुङ्ग-

२५६३ औं बुद्ध पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा ज्ञानोदय बुद्ध विहार वाग्लुङ्ग भिक्षु रेवत कीर्ति स्थविरको प्रमुख अतिथित्वमा पाँच दिवसिय कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो ।

जेठ १-४ सम्म भिक्षु रेवत कीर्तिको समुपस्थितीमा संचालित कार्यक्रम मध्ये जेठ २ गते ज्ञानोदय बौद्ध महिलासंघको बौद्ध कथा प्रतियोगिता आयोजना गरिएको थियो भने जेठ ३ गते विद्यालयका भाईबहिनीहरू बिच हाजिर जवाफ प्रतियोगिताको आयोजना गरिएको थियो ।

बौद्ध कथा प्रतियोगिता र हाजिर जवाफ प्रतियोगितामा विजयी हुने प्रतियोगीहरूलाई र विहारमा आवश्यक सहयोग गर्नुहुने दाताहरूलाई विकाश शाक्यको सहजकर्तामा भिक्षु रेवत कीर्तिले प्रमुख अतिथीको आशनबाट पुरस्कार तथा प्रमाणपत्र प्रदान गर्नुभएको थियो ।

यसरी नै जेठ ४ गते बुद्धमूर्ति खटमा राखी वाजागाजाका साथै थुप्रै नरनारीहरूले नगर परिक्रमा गरी कार्यक्रम समापन गरिएको थियो ।

(३) बौद्धनाथ, काठमाडौं-

बौद्ध नाथ तथा मेलम्ची घ्याङ्ग गुठीले विविध कार्यक्रम गरी २५६३ औं बुद्ध जयन्ती मनाइएको छ । गृहमन्त्री रामबहादुर थापाले उद्घाटन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा नेपालमा

बौद्ध धर्मावलम्बीले मात्र वार्षिक २० लाख पर्यटकहरू भित्र्याउन सकिने कुरा बताउनु भएको थियो । मन्त्रव्य व्यक्त गर्ने क्रममा उहाँले चीनको ल्हासा हुँदै लुम्बिनी सम्म रेलमार्ग जोडेर लुम्बिनीमा बौद्ध धर्मावलम्बी पर्यटक भित्र्याउन सकिने विषयमा प्रकाश पार्नुभएको थियो ।

पूर्व सांसद योगेन्द्र घिसिङ्गले नेपालमा मात्र नभई आजको दिनमा विश्वभर बुद्ध दर्शनको महत्त्व बढ्दै गएको विचार व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

ध्याङ्ग गुठीका अध्यक्ष चिनीया लामाले पाँचौ शताब्दीमा निर्मित बौद्ध स्तूपको धार्मिक महत्त्व भएको विषय उल्लेख गर्नुहुँदै बौद्धलाई पर्यटकीय दृष्टिले विभिन्न स्थलको रूपमा विकास गर्नुपर्ने मनसाय व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

यसरी नै विश्व हिन्दु महासंघका महासचिव अस्मिता भण्डारीले गुम्बा, मन्दिर चर्चमा परिणत हुन थालेका विषयमा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने मनसाय व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

नेपाल, भारत, चीन, भियतनाम, थाइलैण्ड मंगोलिया लगायतका देशहरूबाट आउनु भएका महानुभावहरूले सहभागिता जनाइएको उक्त कार्यक्रममा डा.सुनीता राज्यलक्ष्मी लामा द्वारा लिखित “अनाथको वेदना” किताब गृहमन्त्री थापाले विमोचन गर्नुभएको थियो ।

(४) धर्मकीर्ति विहार, काठमाडौँ-

२५६३ औं बुद्ध पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा विहान धम्महलमा बुद्ध पूजा कार्यक्रम संचालन गरी भिक्षुणी धम्मवती गुरूमाले प्रवचन गर्नुहुँदै वैशाख पूर्णिमाको दिन बुद्ध जीवनी अनुसार “पाँच संयोग जुरेको दिन भएको विषयलाई उल्लेख गर्नुभएको थियो । ती पाँच संयोगहरू यसरी रहेका छन् ।

- (क) चार असंख्य र एक लाखकल्प पहिला सुमेध ऋषि (भविष्यमा शाक्यमुनी बुद्ध बन्नुहुने बोधिसत्त्व)लाई दीपंकर बुद्धले ४ असंख्य र १ लाख कल्प पछि शाक्य मुनी बुद्ध हुने घोषणा गर्नुभएको दिन ।
- (ख) २६४३ वर्ष अगाडि लुम्बिनी वनमा सिद्धार्थ कुमार मायादेवीको कोखबाट जन्मनु भएको दिन ।
- (ग) २६०८ वर्ष पहिला बुद्ध गयाको बोधिवृक्ष मुनि बुद्धत्व लाभ गर्नुभई बुद्ध हुनु भएको दिन ।

(घ) २५६३ वर्ष पहिला कुशीनगरमा महापरिनिर्वाण हुनु भएको दिन ।

(५) धर्मकीर्ति विहारबाट अस्पतालमा विस्कट र पेय पदार्थ वितरण-

२५६३ औं बुद्ध पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा धर्मकीर्ति विहारले वर्षेनी सञ्चालन गर्दै आइराखेको अस्पतालमा विरामीहरूलाई विस्कट र पेयपदार्थ प्रसादको रूपमा वितरण गर्ने कार्यक्रमलाई यसपाली पनि निरन्तरता दिई वीर अस्पतालका विरामीहरूलाई आयु आरोग्य एवं निरोगी कामना गर्दै विस्कट र पेय पदार्थ वितरण गरियो ।

(६) भौखेल -

२५६३ औं बुद्ध पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा भौखेल बुद्ध मूर्ति स्थलमा मैत्रेय युवा संघ र भौखेले लाकिला समूहको संयुक्त आयोजनामा बुद्ध जयन्तिको महत्त्व विषयमा प्रवचन कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो ।

पञ्चशील प्रार्थना गरी शुरू गरिएको उक्त कार्यक्रम भौखेल लाकिला समूहका प्रतिनिधी गोविन्द खत्रीको सभापतित्वमा संचालन गरिएको थियो ।

कार्यक्रममा मैत्रेय युवा संघका संस्थापक अध्यक्ष तीर्थराज वज्राचार्य, बौद्ध दर्शन अध्ययन समाज र अर्हत पत्रिकाका प्रतिनिधि चन्द्र बहादुर उलकले बुद्ध र बुद्ध शिक्षाको महत्त्व विषयमा आ-आफ्नो मन्त्रव्य व्यक्त गर्नुभएका थिए ।

श्रद्धेय अर्जुन भन्तेले बुद्ध मूर्ति खतमा राखी नगर परिक्रममा गर्दै बुद्ध जयन्ति मनाउनमा भन्दा भगवान् बुद्धले सिकाउनु भएको शिक्षालाई दैनिक जीवनमा प्रयोग र अभ्यास गर्न सकेमा ठीक तरिकाले बुद्ध जयन्ती मनाएको ठहरिने विषयमा धर्मदेशना गर्नु भएको थियो ।

“सुनारले अलि-अलि गरेर चाँदीको कसर निखारे भैं मेधावी पण्डितले पनि अलि-अलि गरी क्रमशः आफ्नो चित्तमल निखार्नु पर्छ ।”
 “जसरी फलामबाट निस्केको खियाले फलामलाई नै खान्छ, त्यसरी नै केवल सदाचार को उल्लंघन गर्ने व्यक्तिलाई उसको कर्मले उसलाई नै दुर्गतीमा पुऱ्याउँछ ।” - धम्मपद

जनचेतना मूलक स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम

कार्यक्रममा सहभागी महानुभावहरू

स्थान- धर्मकीर्ति विहार, धम्महल

शाक्यधिता नेपालको आयोजनामा २०७६ जेठ २४ गते, शुक्रवार र २०७६ जेष्ठ २५ गते शनिवारका दिन दुई दिने जनचेतना मूलक स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम सुसम्पन्न भएको थियो । पहिलो दिनको तालिम कार्यक्रममा शाक्यधिता नेपालका अध्यक्ष श्रद्धेय इन्द्रावती गुरुमाले स्वागत मन्तव्य दिनु भएको थियो भने श्रद्धेय दानवती गुरुमाद्वारा पञ्चशील प्रार्थना गराउनु भएको थियो । शाक्यधिता नेपालका पूर्व अध्यक्ष एवम् सल्लाहकार श्रद्धेय मेत्तावती गुरुमाको पनि उपस्थिति थियो । यस संस्थाका उपसचिव नानीकेशरी बज्राचार्यले यस कार्यक्रमको सञ्चालन गर्नु भएको थियो भने सचिव मिना तुलाधरले प्रशिक्षक डाक्टर, नर्स तथा सहयोगी मित्रको परिचय दिनु भएको थियो । यस संस्थाका सदस्य तथा यस कार्यक्रमका संयोजक अनिता मानन्धरले धन्यवाद मन्तव्य दिनु भएको उक्त कार्यक्रममा तालिम लिनको लागि ५० जवान व्यक्तिहरूको सहभागिता थियो ।

पहिलो दिनको कार्यक्रमलाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको थियो । पहिलो चरणको कार्यक्रममा डा. चन्द्रेशरत्न तुलाधरबाट General Nursing Care सम्बन्धी कक्षा लिनु भएको थियो भने जलपान पश्चात् दोस्रो चरणमा नर्सहरू जुनेली तुलाधर, सुवर्णलक्ष्मी स्थापित, कीर्तिशोभा नर्कर्म तथा सहयोगी निर्मला कंसाकारबाट होम नर्सिङ (Home Nursing) सम्बन्धी तालिम दिनु भएको थियो । यसमा Fracture हुँदा आफ्नो घरैमा भएका सामाग्रीबाट Bandage गर्ने तरिकाका साथै

घाऊ-चोटलागी Bleeding भएमा कसरी Bandage गरी अस्पतालसम्म पुऱ्याउने भन्ने बारे सिकाउनु भएको थियो । त्यस्तै आगो, वाफ, तेल आदिले पोल्दा के गर्ने (Burn Care) तथा Blood Pressure को जाँचको प्रयोगात्मक कक्षा लिनु भएको थियो ।

दोश्रो दिन २०७६ जेठ २५ गतेका दिनका पहिलो चरणको कार्यक्रममा डा. रेखा स्थापितले (Emergency Super Specialist) पक्षघात रोग (Paralysis) अर्थात् Stroke हुँदा देखिन लक्षणहरू तथा आकस्मिक घरेलु उपचार गरि समयमै अस्पताल पुऱ्याउने तरिका बारे विस्तृत जानकारी दिनुभयो । र केही समय अन्तरक्रिया पनि गर्नु भएको थियो ।

जलपान पश्चात् दोस्रो चरणको कार्यक्रममा नर्सहरू जुनेली तुलाधर, सुवर्णलक्ष्मी, कीर्तिशोभा तथा सहयोगी निर्मला कंसाकारबाट Hot Water Bag, Bed Sore, घाउमा Dressing गर्ने तरिका तथा धेरै नै अशक्त विरामीको मुख भित्र सफा गर्ने तरिका, Bed Bath (टाउको, शरीर नुहाउने), Bed Sheet (तन्ना) फेर्ने तरिका आदिको Practical गरि सिकाउनु भएको थियो । त्यस्तै Glycometer बाट Blood Sugar जाँच्ने तरिका, Artificial Stretcher बनाउने तरिका आदि अत्यन्त जीवनोपयोगी ज्ञान दिनु भएको थियो । यस कार्यक्रमको अन्तमा यस संस्थाका उपाध्यक्ष डा. सुमनकमल तुलाधरबाट सबैलाई धन्यवाद दिँदै उक्त जनचेतना मूलक स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम समापन गर्नुभएको थियो ।

आवरण चित्र परिचय

आदर्श दम्पति

लेखक- कल्याण मित्र सत्यनारायण गोयन्का
अनुवाद- वीर्यवती

नकुल माता र नकुलपिता दुवै श्रेष्ठी कुलमा जन्मिएका र सुखी गृहस्थ दम्पतिको जीवन बिताइरहेका थिए । उनीहरूको नकुल नाम गरेका छोरा थियो । त्यसैले उक्त छोराकै नामबाट ती दुवै आमाबुबाको नाम त्यसरी रहन गएको थियो । ती दुवै पहिलाको ५०० जन्मसम्म भगवान् बुद्धको (भगवान् बुद्ध बन्नेको लागि पारमी पूरा गर्दै आइरहेका बोधिसत्वको) आमा बुबा भएर आइसकेका थिए । भगवान् बुद्धसंग प्रथमपटक भेटेपछि नै पूर्वजन्मको सम्बन्ध रहेको कारणले उनीहरू भावुक बन्दै भगवान्लाई “आऊ पुत्र ! आऊ पुत्र !” भन्दै उनीहरू उठे । ती दुवै भगवान्को प्रमुख श्रावकहरू मध्ये एक हुन सफल भए ।

ती दुवैको विवाह कम उमेरमा नै भएको थियो । नकुलपिताले यसरी भन्ने गथ्यो— जीवनभर मैले नकुलमाता बाहेक अरु कुनै पनि नारीको चिन्तनासम्म पनि गरेको छैन, शारीरिक सम्बन्ध हुनुत कता कता । ती दुवैको जीवन “कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी” अर्थात्— काम सम्बन्धी मिथ्याचरण (व्यभिचार)बाट अलग रहनु थियो । फेरि भगवान् बुद्धको सम्पर्कमा आइसकेपछि त कल्याणी विषयना विद्याद्वारा काम-वासनाका विकार हरूलाई जरादेखि नै उखेलेर फाल्न सफल भइसकेका थिए । दुवै श्रीमान् श्रीमती “अब्रह्मचरिया वेरमणी” अर्थात् अब्रह्मचर्याबाट अलग रही अखण्ड ब्रह्मचर्य जीवन बिताइरहेका थिए ।

एकपटक नकुलपिता सान्धै विरामी परेछ र भगवान् बुद्ध दर्शन गर्नको लागि उनी उहाँ समक्ष पुगेछ । त्यसवेला भगवान् बुद्धले नकुलपितालाई यसरी उपदेश दिनुभएको रहेछ—

“नकुलपिता तिम्रो शरीर अस्वस्थ रहेपनि मन स्वस्थ राख्नु अति आवश्यक छ ।”

नकुलपिता— “हवस ! भगवान् म यस्तै गर्नेछु ।”

नकुलपिता ज्यादै विरामी परेको कारणले नकुलमाताले उसलाई आश्वासन दिँदै भन्थालिन्— “तपाईंले कतिपनि पीर लिन पर्दैन । पीर लिँदै प्राण त्याग्ने कार्य नगर्नुस् । चिन्ता लिँदै प्राण त्याग्नु ज्यादै

दुःखमय मरण हुनेछ । भगवान् बुद्धले पनि चिन्ता लिँदै प्राण त्याग्ने कार्यलाई निन्दा गर्नु भएको छ ।”

नकुलमाताले परिवार पालन पोषण गर्ने कार्यमा आफ्नो दक्षता देखाउँदै, त्रिरत्न प्रति आफ्नो अटूट श्रद्धा दर्शाउनुका साथै आफ्नो शीलपालन कार्यमा अखण्डता प्रस्तुत गर्दै विरामी नकुलपिताको मनोबल शक्ति बढाउने कार्यमा आश्वासन दिइरहेकी थिइन् ।

(नकुलपिताले यसरी मनोबल शक्ति बलियो पार्न सकेको कारणले रोगलाई जित्न सफल भएको थियो ।) स्वस्थ हुने वित्तिकै नकुलपिता भगवान् बुद्ध समक्ष पुगे । तब भगवान् बुद्धले नकुलमाताको प्रशंसा गर्नुहुँदै भन्नुभयो— “हे गृहपति । तिम्रीलाई ठूलो लाभ भयो । तिम्री ज्यादै भाग्यमानी छौ । नकुलमाता जस्ती कुशल गृहपत्नी प्राप्त भएको छ । उनी तिम्रीलाई अनुकम्पा राख्न सफल छिन् । उनी तिम्रो हितचिन्तक हुन् । तिम्रीलाई विरामी परेको अवस्थामा राम्ररी सान्त्वना दिँदै सद्उपदेश दिन सफल भइन् । (जसबाट नकुलपिताको मनोबल शक्ति बढ्न मद्दत मिल्यो ।)”

यही अवसरमा भगवान् बुद्धले आदर्श दाम्पत्य जीवनको विषयमा एक सदुपदेश दिनुभयो । “जुन पति-पत्नी दुवै उदार हृदयका हुन्छन्, संयमी हुन्छन्, धर्मानुसार जीवन बिताउँछन्, परस्पर प्रिय बोली बोल्ने गर्छन्, उनीहरूलाई सजिलै प्रचुर धन प्राप्ती हुन्छ । दुवै सदाचारीहरूको दुश्मन दुःखी हुनेछ । यस लोकमा धर्मपालन गर्दै ती दुवै समानशीली तथा समानव्रती हुँदै साथ साथै आनन्दित बन्दै दुवै देवलोकमा गई एकसाथ संगै आनन्दपूर्वक रहन पाउने छन् ।”

(अं.नि. १.४.५५ पठमसमजीवीसुत्त)

भगवान् बुद्धले जुन गृहस्थ श्रावकहरूलाई अग्र उपाधि दिनुभयो, ती मध्ये यी दुवै नकुलमाता र नकुलपिता पनि थिए । नकुलमाता र नकुलपितालाई “विश्वसनिय शीलवन्तहरू मध्ये अग्र” भनी उपाधि प्रदान गरिएको थियो ।

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

सभारः बुद्ध जीवन विवाहली - आचार्य सत्यनारायण गोयन्का

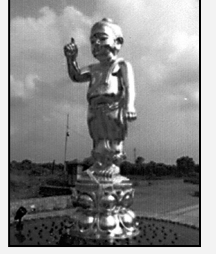
उपासिका नकुलमाताले आफ्नो श्रीमान् नकुलपितालाई विरामी परेको अवस्थामा
मैत्रीपूर्वक सेवा गरी मनोबल शक्ति बढाइरहेको

वर्ष-३७; अङ्क-२

बु.सं. २५६३, ज्याःपुन्हि

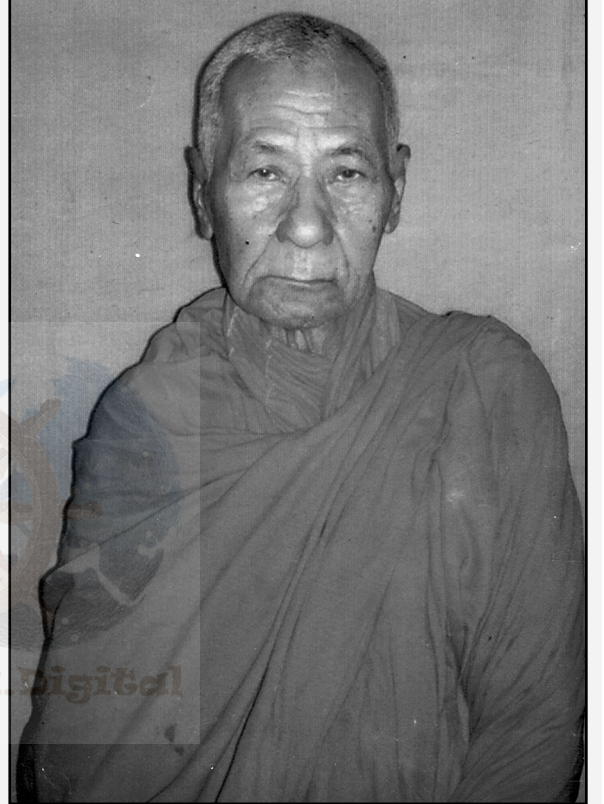

बुद्ध जन्म स्थल-लुम्बिनी

U THANT 1961-1971

राजा महेन्द्रको निम्तोमा संयुक्त राष्ट्र संघका पूर्व महा सचिव श्री उथान्तले लुम्बिनीमा तीर्थाटन गर्नु भएको थियो । (१९६७) न्यू योर्क स्थित संयुक्त राष्ट्र संघ सचिवालय फर्के लगतै लुम्बिनी विकासको लागि उहाँकै सक्रियतामा संयुक्त राष्ट्र संघका १६ मुलुकहरूको सम्मिलित अन्तर्राष्ट्रिय समिति गठन भएको थियो ।

तत्कालिन संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध जस्ले संयुक्त राष्ट्र संघका पूर्व महा सचिव श्री उथान्त लुम्बिनी भ्रमणमा पाल्नु हुँदा (१९६७) उहाँको ध्यातिमा लुम्बिनी ज्योति जागरणको विजारोपण गरायो सोही ज्योतिको फल स्वरूप आजको लुम्बिनी विद्यमान छ ।